

ROZDZIAŁ IV

ANALIZY KRAJOWE

Piotr Jaszczyk

Mariusz Próchniak

ALBANIA

Główne problemy

- Mimo relatywnie wysokiej stopy wzrostu gospodarczego w ciągu ostatnich 5 lat, nadal ok. 46% społeczeństwa osiąga dochody poniżej 2 USD dziennie, a ok. 17% – poniżej 1 USD dziennie.
- W 2003 r. ponownie nie udało się wdrożyć rządowego programu, który – poprzez wzmocnienie władzy sądowniczej, ograniczenie przestępczości i zwalczanie korupcji – przyczyniłby się do poprawy klimatu inwestycyjnego i rozwoju prywatnej przedsiębiorczości.
- Poważnym problemem pozostaje obieg pieniądza w gospodarce, który tylko w nieznacznym stopniu wykorzystuje system bankowy. Mimo niewielkiej poprawy w tym zakresie w 2003 r. brak istotnych postępów może uniemożliwić przeprowadzenie niezbędnych reform finansów publicznych.

Polityka gospodarcza

- W styczniu 2003 r. rząd Albanii rozpoczął oficjalne negocjacje o podpisaniu Traktatu Przedakcesyjnego z przedstawicielami Komisji Europejskiej. Zakończenie procesu negocjacyjnego przewidywane jest przed końcem 2004 r.
- Deficyt budżetu centralnego osiągnął w 2003 r. 5,8% PKB (tj. ok. 5 mln dolarów), głównie w rezultacie niższych – w stosunku do założeń – dochodów z cel. Niemniej jednak oznacza to redukcję deficytu w stosunku do 2002 r. o ponad 2 punkty procentowe, zaś w stosunku do 1998 r. o ponad 6 punktów.
- W 2003 r. udało się w skuteczny sposób kontrolować inflację, w ślad za zmniejszającą się dynamiką przyrostu cen bank centralny obniżył podstawowe stopy procentowe o 200 punktów bazowych. Nastawienie władz monetarnych pozostawało neutralne, zgodnie z założonym celem inflacyjnym na poziomie 2-4% rocznie.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Wzrost gospodarczy w Albanii jest w znacznej mierze uzależniony do napływu dewiz przysyłanych do kraju przez albańską diasporę. W 2003 r. strumień ten osiągnął wartość 650 mln USD, co oznacza 29% wzrost w stosunku do poprzedniego roku. Zgodnie z szacunkami banku centralnego transfery prywatne stanowiły w ciągu ostatnich 3 lat poziom równy 15% albańskiego PKB.
- W 2003 r. doszło do nieznacznego spadku rejestrowanego bezrobocia. Na koniec roku liczba osób pozostających bez pracy wyniosła ok. 163,5 tys. (spadek o ok. 11,5 tys. w stosunku do roku poprzedniego). Problemem pozostaje jednak struktura geograficzna bezrobocia (blisko 40% bezrobotnych żyje w 4 północnych regionach) i fakt, iż tylko ok. 11 tys. osób pozostających bez pracy jest uprawnionych do otrzymywania pomocy socjalnej.
- Z uwagi na rozmiary szarej strefy nowe inwestycje lokują się najczęściej w sektorach, w których przeważa obrót gotówkowy (restauracje, hotele, sklepy), a nie w niezbędnych przedsięwzięciach infrastrukturalnych i przemysłowych.

Perspektywy rozwoju

- Eksperti spodziewają się, że Albania utrzyma w 2004 r. dotychczasowe, wysokie tempo wzrostu gospodarczego, jednak warunkiem kontynuowania procesu transformacji jest ograniczanie zakresu szarej strefy w gospodarce i odważniejsze wdrażanie reform w sektorze paliwowo-energetycznym. Czynnikiem wspierającym wzrost gospodarczy mają być w dalszym ciągu transfery z zagranicy powiększające inwestycje prywatne i wydatki publiczne. Niestety, ponurym paradoksem pozostaje fakt, że Albania – posiadając zasoby surowców mineralnych o szacowanej wartości ok. 50 mld USD – pozostaje jednocześnie jednym z najbiedniejszych (obok Mołdawii) krajów Europy.

Tabela: **Albania**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	3,2	3,2	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1
PKB (miliardy leksów)	184,4	341,7	460,6	530,9	610,4	677,7	744,6
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	2 477	2 777	3 051	3 328	4 008	4 236	4 546
Realny PKB (zmiana w %)	13,3	8,0	7,3	7,3	7,6	4,7	6,0
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	9,3	7,0	2,7	5,3			
Inwestycje (zmiana w %)	11,6	14,0	17,2	21,3	24,9	22,0	22,6
Eksport (zmiana w %)	21,9	-3,5	47,0	5,8			
Import (zmiana w %)	3,3	9,3	11,3	6,5			
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	6,0	8,7	- 1,0	4,2	3,5	4,0	2,8
(średnio)	7,8	20,6	0,4	0,0	3,1	5,2	2,3
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)							
(średnio)							
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 10,1	- 10,4	- 11,4	- 9,1	- 8,5	- 8,0	- 5,8
Bilans handlowy (miliony USD)	- 475	- 621	- 846	- 814	- 1027	- 1072	- 958
Bilans na rachunku obrotów bieżących (miliony USD)	- 177	- 186	- 265	-274	-263	-435	-511
(%PKB)	- 7,2	- 6,1	- 7,2	-7,4	-6,2	-9,0	-8,5
Kurs walutowy leks/USD (koniec roku)	93,0	136,6	133,7	133,7	129,2	118,5	118,1
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	51,8	20,6	22,3	12,1	11,8	6,7	9,0
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	263,9	216,0	20,5	30,0	21,3	2,2	13,2
Kredyt krajowy (zmiana w %)	- 10,0	13,2	12,3	39,0	32,0	37,2	28,0
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych (miliardy leksów)		91,04	71,08	92,34	104,9	114,63	109,77
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	20,5	22,9	21,6	22,1	19,6	15,3	11,1
Stopa depozytowa (średnia)	16,5	22,5	13,0	8,3	7,7	8,5	6,5
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	25,6	26,1	- 0,3	14,3	13,0	28,1	
Stopa bezrobocia (%)	13,9	17,8	18,0	16,8	16,5	16,2	15,1

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

ARMENIA

Główne problemy

- Narastające nierówności dochodowe, które mogą doprowadzić do zahamowania procesu transformacji.
- Zawarta w 2003 r. transakcja, w ramach której rosyjski dług zagraniczny o wartości 98 mln USD został zamieniony na udziały w pięciu przedsiębiorstwach w kluczowych dla gospodarki sektorach, choć przyczyniła się do zmniejszenia zadłużenia zagranicznego, może mieć negatywny wpływ na długookresowe tempo rozwoju gospodarki Armenii.

Polityka gospodarcza

- Po 10 latach negocjacji, w lutym 2003 r. Armenia oficjalnie stała się członkiem WTO. Członkostwo w tej organizacji przełożyło się na wzrost obrotów w handlu zagranicznym, przede wszystkim z USA i krajami UE.
- Realizowana w 2003 r. polityka fiskalna pozostawała umiarkowanie restrykcyjna. Udało się osiągnąć założoną wielkość dochodów, natomiast wysokość deficytu była nieco niższa niż prognozy, z uwagi na niższe od planowanych wydatki budżetowe. Niepokój budzi jedynie stosunkowo niski poziom wpływów podatkowych sięgający w 2003 r. jedynie 14,8 % PKB.
- W zakresie polityki monetarnej w 2003 r. również udało się zrealizować wszystkie założone cele. W drugiej połowie roku, w odpowiedzi na szok podażowy, doszło do zacieśnienia prowadzonej polityki, tak aby osiągnąć założony na 2004 r. cel inflacyjny (3%).
- W 2003 r. udało się zakończyć większość z rozpoczętych w 2002 r. projektów prywatyzacyjnych, głównie w sektorze energetycznym. Niemniej jednak dotąd sprzedano tylko ok. 30% (1758) z przeznaczonych do prywatyzacji dużych i średnich przedsiębiorstw. Opóźnienia w realizacji programu wynikają głównie z mniejszego od oczekiwań zainteresowania potencjalnych nabywców i spowolnienia procesu w związku z wyborami w pierwszej połowie 2003 r.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Przedstawione w ubiegłorocznej edycji raportu prognozy tempa wzrostu gospodarczego w Armenii okazały się zbyt pesymistyczne. PKB w 2003 r. wzrósł ponownie o ponad 10%, ale szybkie tempo wzrostu nie przełożyło się na znaczące ograniczenie stopy bezrobocia i zmniejszenie olbrzymich nierówności dochodowych, które są jednym z podstawowych problemów Armenii. Zgodnie z oficjalnymi danymi, ponad 50% społeczeństwa znajduje się poniżej progu ubóstwa i nie jest w stanie skorzystać z owoców szybkiego tempa wzrostu gospodarczego. Wzrost wynikał przede wszystkim z szybkiego przyrostu produkcji przemysłowej i budowlanej. Wiodące gałęzie to w dalszym ciągu wydobywanie i obróbka diamentów, sektor stalowy i tekstylny.
- Znaczący wzrost stopy inflacji został spowodowany podwyżkami cen chleba o 17% w okresie od czerwca do września 2003 r. Wydatki na chleb stanowią ponad 18% koszyka służącego do wyznaczenia wskaźnika cen detalicznych (CPI).
- Wysoka dynamika wzrostu inwestycji jest w znacznej mierze zasługą pomocy zagranicznej, głównie ze strony MFW, Banku Światowego, EBOiR i organizacji charytatywnych. Zgodnie z oficjalnymi szacunkami, tylko amerykańskie fundacje charytatywne sfinansowały wydatki związane z budową infrastruktury mieszkaniowej i drogowej o wartości 3% PKB.

Perspektywy rozwoju

- Eksperti organizacji międzynarodowych spodziewają się, że w 2004 r. Armenia osiągnie co najmniej 7% tempo wzrostu gospodarczego, który będzie stymulowany wzrostem wydajności pracy i inwestycji w sektorze dóbr wymiennych. Pewne zagrożenia związane są natomiast ze spodziewanymi ograniczeniami w skali pomocy zagranicznej (zarówno prywatnej, jak i publicznej), które mogą mieć negatywny wpływ na wielkość inwestycji, przede wszystkim w budownictwie.

Tabela: **Armenia**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
PKB (miliardy dram)	522,3	955,4	987,1	1032,6	1175,5	1357,3	1543,1
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1 379	1690	1 771	1 917	2 150	2 454	2 663
Realny PKB (zmiana w %)	6,9	7,3	3,3	6,0	9,6	12,9	13,0
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	9,0	5,3	1,4	5,9	15,2	5,8	
Inwestycje (zmiana w %)	- 17,3	12,0	0,6	18,6	19,8	21,0	22,2
Eksport (zmiana w %)	- 7,8	8,9	6,5	16,6	20,8	48,0	37,4
Import (zmiana w %)	- 10,3	5,0	- 8,1	5,1	1,2	13,9	30,4
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	32,2	- 1,3	2,1	0,4	3,0	2,5	4,0
(średnio)	175,8	8,7	0,7	-0,8	3,1	1,1	4,8
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	38,3	8,2	3,8	0,4	- 4,3	0,9	21,1
(średnio)	275,4	13,4	2,3	0,8	- 0,4	2,5	2,9
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 9,0	- 4,9	- 7,4	- 6,3	- 3,8	- 0,6	- 2,0
Bilans handlowy (miliony USD)	- 403	- 577	- 474	- 464	- 420	- 389	-362
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 218	- 403	- 307	- 279	- 220	- 156	- 203
(%PKB)	- 17,0	21,3	- 16,6	-14,6	-10,0	-6,6	-7,7
Kurs walutowy dram/USD (średni)	405,9	504,9	535,1	539,5	555,1	573,3	570,1
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	39,1	23,3	- 2,2	36,3	10,8	49,1	19,2
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	120,2	21,2	22,0	54,6	12,0	84,8	45,0
Kredyt krajowy (zmiana w %)	68,0	60,7	7,7	22,2	- 3,9	266,8	- 9,6
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy dram)		175,6	173,5	182,5	187,2	257,7	234,0
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	111,9	48,49	38,85	31,57	26,69	21,14	20,8
Stopa depozytowa (średnia)	63,2	24,94	27,35	18,08	14,90	5,6	6,9
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	243,6	31,0	19,2	22,5	5,4	8,1	11,0
Stopa bezrobocia (%)	6,7	9,4	11,2	11,7	9,6	10,8	10,1

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

AZERBEJDŻAN

Główne problemy

- Mimo wydatkowania znacznych środków z Państwowego Funduszu Naftowego, nadal nie udało się rozwiązać problemu uchodźców z Górnego Karabachu, co oznacza, że większość z nich już 10. rok pozostaje bez stałego miejsca zamieszkania.
- Poważnym zagrożeniem dla pomyślnego zakończenia procesu transformacji pozostaje wzrost zorganizowanej przestępczości powiązanej z produkcją i transportem narkotyków z Azji Środkowej i Bliskiego Wschodu do Europy, który w połączeniu z niemal powszechną korupcją (124 miejsce w zestawieniu Transparency International) obniża zaufanie do władz i tworzy niekorzystny klimat dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości.
- Gospodarka w zbyt dużym stopniu zależy od produkcji i eksportu ropy naftowej i gazu ziemnego (ok. 30% wartości PKB). Znaczący postęp w dywersyfikacji produkcji jest niezbędnym warunkiem zapewnienia stabilnego tempa rozwoju.

Polityka gospodarcza

- Polityka fiskalna w 2003 r. pozostawała umiarkowanie restrykcyjna (w stosunku do założeń programu uzgodnionego z MFW), głównie ze względu na mniejsze od planowanych wydatki inwestycyjne sektora publicznego. Doszło jednocześnie do nieznacznej obniżki stawek podatkowych (z 30,5% do 28,5% w przypadku PIT i z 27% do 25% w przypadku CIT), która została połączona z rozszerzeniem bazy podatkowej. W 2004 r. planowane jest obniżenie deficytu z 2% PKB do 1,2% PKB.
- W polityce monetarnej występowały tendencje zapoczątkowane w 2002 r. i obejmujące zdecydowany wzrost podaży pieniądza związany głównie z przyrostem krajowego kredytu. Stopień monetyzacji gospodarki (mierzony relacją szerokiego pieniądza i kredytu do PKB) pozostaje jednak bardzo niski – ok. 8%.
- Do końca 2003 r. zakończono de facto program małej i średniej prywatyzacji, ale nie udało się osiągnąć znaczącego postępu w sprzedaży dużych przedsiębiorstw (usługi publiczne, firmy telekomunikacyjne, przedsiębiorstwa sektora chemicznego).

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Wysokie tempo wzrostu gospodarczego (11,2%) było w 2003 r. stymulowane głównie wysokimi cenami ropy naftowej i gwałtownym przyrostem inwestycji.
- Dzięki wprowadzonym w 2002 r. przez Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego nowym procedurom postępowania w odniesieniu do sektora MSP udało się w znaczący sposób zmniejszyć – w percepcji samych przedsiębiorców – zakres praktyk korupcyjnych. Dodatkowym impulsem zmniejszającym to zagrożenie były redukcje zatrudnienia w aparacie fiskalnym (o ponad 40%) połączone z jednoczesnym, 100% wzrostem przeciętnych płac.
- Za zdecydowany sukces można uznać wyniki realizacji strategii dywersyfikacji eksportu: w 2003 r. sprzedaż dóbr spoza przemysłu naftowego wzrosła o ok. 30%.

Perspektywy rozwoju

- Zgodnie z przewidywaniami analityków, Azerbejdżan w 2004 r. utrzyma wysokie tempo wzrostu gospodarczego (ok. 9%) przy stopie inflacji na dotychczasowym poziomie i stosunkowo wysokim deficycie w bilansie obrotów bieżących (który jednak jest w pełni pokryty strumieniem BIZ w sektor naftowy). Czynnikiem trudnym do przecenienia dla długookresowego tempa wzrostu azerskiego PKB i stabilizacji ekonomicznej całego regionu jest faktyczne rozpoczęcie (w lipcu) budowy rurociągu Baku-Tbilisi-Ceyhan. Zaangażowanie finansowe międzynarodowych instytucji (m. in. EBOiR) i konsorcjum zagranicznych banków komercyjnych potwierdza, że projekt ten ma uzasadnienie nie tylko polityczne (jest to jedyny kanał transportu surowców energetycznych, który znajduje się poza kontrolą Rosji), lecz również ekonomiczne.

Tabela: **Azerbejdżan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	7,7	8,0	8,0	8,1	8,1	8,2	8,2
PKB (miliardy manatów)	10 669	17 203	18 875	23 5900	26 578	30 312	35 053
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	2 107	2 107	2 278	2 563	2 860	3 174	3 490
Realny PKB (zmiana w %)	- 11,8	10,0	7,4	11,1	9,9	10,6	11,2
Spożycie indywidualne (zmiana w %)							
Inwestycje (zmiana w %)					22,9	34,8	53,0
Eksport (zmiana w %)					13,7	12,7	8,9
Import (zmiana w %)					- 4,8	24,5	40,7
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	85,0	- 7,6	- 0,5	2,2	1,5	2,0	2,1
(średnio)	412,0	- 0,8	- 8,5	1,8	1,5	2,8	2,2
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)		- 21,5	17,9	14,5	- 4,4	- 5,2	11,2
(średnio)	1734	0,0	- 6,1	27,4			
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 4,9	- 3,9	- 4,7	- 0,6	1,4	- 0,5	- 2,0
Bilans handlowy (miliony USD)	- 275	- 1046	- 408	319	614	299	- 415
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 318	- 1364	- 600	- 187	- 050	- 781	-1.894
(%PKB)	- 13,2	- 30,7	- 13,1	-3,6	-0,9	-12,3	-25,8
Kurs walutowy manat/USD (średni)	4417	3869	4120	4472	4657	4861	4911
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	20,3	- 21,7	15,2	18,3	- 3,4	16,2	23,2
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	71,0	49,1	146,3	90,4	15,8	- 20	6,3
Kredyt krajowy (zmiana w %)	61,0	13,0	- 15,2	17,6	-0,1	11,7	18,1
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy manatów)		1739	2949	3102	4270	3549	4032
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	107,0	27,7	27,5	27,2	28,1	18,7	20,3
Stopa depozytowa (koniec okresu)	90,0	10,9	9,9	12,2	9,0	9,0	9,2
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	307,6	18,9	9,5	20,2	17,3	21,2	21,5
Stopa bezrobocia (%)	0,7	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

BIAŁORUŚ

Główne problemy

- Rosnąca liczba przedsiębiorstw ponoszących straty. Ponad 30% przedsiębiorstw przemysłowych (wg nieoficjalnych statystyk ok. 50%) i ponad 60% przedsiębiorstw z sektora rolnego zanotowało w 2003 r. ujemny wynik finansowy.
- W dalszym ciągu nie udało się uregulować kwestii dostaw surowców energetycznych z Rosji. Zapowiedź obustronnego podniesienia cen od 1 stycznia 2004 r. (odpowiednio surowców energetycznych ze strony Rosji i opłat tranzytowych ze strony Białorusi) może nie tylko doprowadzić do strat w wysokości co najmniej 200 mln USD rocznie, lecz również negatywnie przełożyć się na długookresowe tempo wzrostu gospodarczego.
- Bardzo niski poziom rezerw walutowych pokrywający jedynie ok. 50% miesięcznego importu.

Polityka gospodarcza

- Zgodnie z oficjalnymi danymi, w polityka fiskalna 2003 r. była umiarkowanie restrykcyjna głównie ze względu na ograniczone możliwości finansowania deficytu. Rzeczywisty poziom deficytu pokrywa się z wielkościami planowanymi. Natomiast w zakresie polityki pieniężnej nie udało się osiągnąć celu inflacyjnego przede wszystkim ze względu na cięcia stóp procentowych i szybki wzrost podaży pieniądza, do jakiego doszło w III kwartale 2003 r.
- W 2003 r. pojawiły się nieoczekiwane kontrowersje związane z wprowadzeniem 1 stycznia 2005 r. unii monetarnej z Rosją. Władze Białorusi nie chcą się pogodzić z dominującą rolą przedstawicieli Rosji w instytucjach kontrolujących podaż pieniądza. W wypowiedziach oficjalnych przedstawicieli administracji prezydenckiej pojawiły się głosy, jakoby straty Białorusi związane z unią na rosyjskich warunkach miały wynieść 2 mld USD. Również MFW dosyć wstrzemięźliwie wypowiada się o potencjalnych korzyściach związanych z tym posunięciem.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Zgodnie z oficjalnymi danymi tempo wzrostu gospodarczego w 2003 r. po raz trzeci z rzędu wzrosło i osiągnęło poziom 6,8% (odpowiednio ok. - 7% produkcji przemysłowej i ok. 6% - produkcji rolnej). Jednak dynamika wzrostu gospodarczego liczona zgodnie z metodologią MFW byłaby zapewne znacznie niższa.
- W 2003 r. kontynuowany był trend dezinflacyjny (po raz pierwszy od ogłoszenia niepodległości tempo inflacji obniżyło się poniżej 30% rocznie). Jednak w drugiej połowie roku wskaźnik inflacji oczyszczony z wpływu cen regulowanych administracyjnie zaczął bardzo szybko rosnąć, co może oznaczać, że sukcesy w ograniczaniu tempa wzrostu cen są w głównej mierze konsekwencją opóźnienia planowanych na 2003 r. podwyżek cen usług publicznych.
- Oficjalne statystyki pokazały wprawdzie wzrost płac realnych o ok. 2%, ale zważywszy na wątpliwości podnoszone przez organizacje międzynarodowe (np. MFW) co do wiarygodności oficjalnych danych, można oczekiwać, że większość społeczeństwa odczuła obniżenie się dochodów realnych.

Perspektywy rozwoju

- Prezydent Białorusi wydał dekret, w którym ogłosił, że wzrost gospodarczy w tym kraju osiągnie w latach 2004-2005 tempo 10% przy jednoczesnym podwojeniu średnich dochodów rozporządzalnych w stosunku do 2001 r. (średnia płaca ma w 2006 r. wynosić 175 USD miesięcznie). Zważywszy na jakość statystyk narodowych na Białorusi, cel ten zostanie zapewne osiągnięty, ale niemniej jednak, jeśli Białoruś chce wejść na ścieżkę rzeczywistego trwałego wzrostu gospodarczego, niezbędne mogą okazać się znacznie dalej idące zmiany polityki gospodarczej niż tylko prezydencki dekret.

Tabela: **Białoruś**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	10,3	10,2	10,0	10,0	10,0	9,9	9,9
PKB (miliardy BYR)	119,8	701,0	3 026	9 134	17 173	26 138	35 930
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	3 415	4 158	4 400	4 900	5 415	5 912	6 432
Realny PKB (zmiana w %)	- 10,4	8,4	3,4	5,8	4,7	5,0	6,8
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	- 12,3	14,1	9,5	8,0	17,9	6,1	
Inwestycje (zmiana w %)	- 28,7	6,9	- 16,0	2,3	- 2,3	7,0	
Eksport (zmiana w %)	90,8	- 3,4	- 2,3	23,9	2,2	5,5	
Import (zmiana w %)	79,8	- 1,2	- 8,6	29,5	5,9	10,3	
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	244,2	181,7	251,3	107,5	46,1	34,8	27,5
(średnio)	709,3	73,2	293,8	168,6	61,1	42,6	29,0
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	122,0	200,5	245,0	168,0	71,8,0	40,4	28,7
(średnio)	462,0	72,0	355,0	185,6	39,0	43,0	29,0
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 2,7	- 0,5	- 1,8	0,3	- 0,4	- 0,7	- 0,9
Bilans handlowy (miliony USD)	- 666	- 1501	- 570	- 838	- 380	- 672	- 1 290
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 458	- 1017	- 194	- 338	- 435	- 378	- 620
(%PKB)	-4,4	- 6,7	- 1,6	-2,7	-3,5	-2,6	-3,6
Kurs walutowy BYR/USD (średni)	11,5	46,4	248,8	717,0	1390,0	1990,9	2 061
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	158,4	276,0	132,7	219,3	58,9	51,5	56,0
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	19,7	377,2	103,2	395,0	52,0	55,1	39,1
Kredyt krajowy (zmiana w %)	226,5	300,5	141,3	190,8	65,4	6,7	52,3
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy BYR)		76,5	98,3	423,5	706,2	1439,9	1277,8
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	175,0	27,0	51,0	67,7	47,0	36,9	28,0
Stopa depozytowa (średnia)	100,8	14,3	23,8	37,6	34,2	26,9	21,0
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	668,9	104,2	322,4	200,9	112,0	54,0	30,1
Stopa bezrobocia (%)	2,7	2,3	2,2	2,1	2,3	3,0	3,2

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

BOŚNIA I HERCEGOWINA

Główne problemy

- Powiększająca się luka rozwojowa między miastami takimi jak Sarajewo i Banialuka, a cierpiącymi na brak inwestycji i pogrążającymi się w biedzie terenami wiejskimi.
- Według najbardziej ostrożnych szacunków bezrobocie sięga 20% (według niektórych ekonomistów przekracza 40%). Co szczególnie istotne, dotyka ono przede wszystkim obywateli do 30 roku życia.
- Blisko 30% społeczeństwa znajduje się poniżej progu ubóstwa m. in. ze względu na to, że ok. 20% zatrudnionych nie otrzymuje swoich wynagrodzeń.

Polityka gospodarcza

- W lutym 2003 r. doszło do utworzenia Komisji zajmującej się kwestią podatków pośrednich. Jest to ciało, które ma przyczynić się do stworzenia jednolitej administracji celnej i podatkowej na szczeblu krajowym (wspólnym dla Republiki Srpskiej i Federacji). Zgodnie z zapowiedziami rządu, utworzenie Komisji umożliwi wprowadzenie jednolitego podatku VAT na terenie całej republiki w 2005 r.
- W 2003 r. upłynął sześciolatek, na który wprowadzono mechanizm Izby Walutowej. Z uwagi na dotychczasowe korzystne efekty funkcjonowania tego mechanizmu (zbitcie inflacji do 0% na koniec 2003 r. w obu częściach Republiki, rezerwy walutowe pokrywają ok. 5 miesięcy importu) jego obowiązywanie przedłużono co najmniej do końca 2004 r.
- W 2003 r. rozwijano program wsparcia sektora MSP, finansowany jednak głównie z funduszy EBOiR i zagranicznych organizacji pożytku publicznego. Opór władz – głównie szczebla lokalnego – był tylko częściowo przelamywany przez politykę realizowaną przez Biuro Wysokiego Przedstawiciela.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Obniżenie tempa wzrostu gospodarczego o 2 punkty (do 3,5%) wynikało przede wszystkim ze zmniejszonego strumienia pomocy zagranicznej i znacznego spadku produkcji rolnej. Tym samym potwierdziły się pesymistyczne prognozy sformułowane w ubiegłorocznej edycji raportu. Spowolnienie dynamiki wzrostu wskazuje na coraz szybsze wyczerpywanie się prostych czynników wzrostu związanych przede wszystkim z pomocą zagraniczną.
- Na koniec 2003 r. tylko ok. 50% wytworzonego produktu pochodziło z sektora prywatnego i to nawet po uwzględnieniu przedsiębiorstw sprywatyzowanych metodą kuponową. Wskaźnik ten odzwierciedla utrzymujące się problemy z prywatyzacją największych przedsiębiorstw, wynikające przede wszystkim z oporu, jaki wobec tego procesu stawiają różnego rodzaju koalicje dystrybucyjne w ramach władz obu podmiotów. W Federacji z 56 przedsiębiorstw przeznaczonych do sprzedaży udało się sprywatyzować tylko 15, natomiast w Republice Srpskiej sprzedano tylko 4 z 52 przedsiębiorstw.
- Zakończona w 2002 r. prywatyzacja sektora bankowego połączona z konsolidacją, która realizowana była w 2003 r. (liczba banków zmniejszyła się o 10 podmiotów), doprowadziła do szybkiego wzrostu akcji kredytowej, skierowanej jednak w znacznej mierze do gospodarstw domowych a nie przedsiębiorstw.

Perspektywy rozwoju

- Z uwagi na ograniczoną wiarygodność oficjalnych statystyk, prognozowanie perspektyw przyszłego rozwoju Bośni i Hercegowiny jest niezwykle trudne. Prognoza sporządzona przez MFW mówi wprawdzie o przyspieszeniu tempa wzrostu PKB w 2004 r. do ok. 5%, ale – jeśli rząd federalny nie nadrobi opóźnień we wdrażaniu reform strukturalnych i zdecydowanie nie poprawi klimatu inwestycyjnego – jej spełnienie jest co najmniej wątpliwe.

Tabela: **Bośnia i Hercegowina**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	3,4
PKB (miliony USD)		4 519	4 903	4 748	5 019	5 612	7 037
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1 264	4 682	5 105	5 414	5 765	6 004	6 240
Realny PKB (zmiana w %)	20,8	9,9	9,6	5,5	4,4	5,5	3,5
Spżycie indywidualne (zmiana w %)							
Inwestycje (zmiana w %)	67,1	5,2		20,6	18,9	20,4	19,9
Eksport (zmiana w %)			31,8	64,7	4,6		
Import (zmiana w %)			18,1	8,8	7,3		
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)		1,8	- 1,0	4,0	2,4	2,0	0,0
(średnio)	- 4,4	5,1	- 0,3	5,0	3,2	0,3	0,1
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)							
(średnio)							
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 0,3	- 6,9	- 7,0	- 5,5	- 3,3	- 2,2	0,4
Bilans handlowy (miliony USD)	- 930	- 1 881	- 1 852	- 1 655	- 1 668	- 1 599	- 2 144
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 193	- 392	- 440	- 621	- 811	- 1 036	- 1 224
(%PKB)	- 10,3	- 8,7	- 9,0	- 13,1	- 16,2	- 18,5	- 17,4
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	8,5	31,3	39,9	13,9	89,3	7,0	8,3
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	- 7,0	- 0,8	- 29,1	- 15,8	283,6	- 17,1	5,7
Kredyt krajowy netto (zmiana w %)	- 9,0	16,2	- 1,3	10,0	- 1,6	27,6	23,3
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony KM)		292	881	1 044	2 737	2 492	2 808
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	10,0	73,5	24,3	30,5		12,7	10,87
Stopa depozytowa (średnia)		51,9	9,1	14,7		4,53	4,03
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)		6,3	17,2	12,9	6,8	6,9	9,4
Stopa bezrobocia (%)		38,0	38,5	39,6	40,4	40,5	40,0

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

BULGARIA

Główne problemy

- Mimo niewątpliwego postępu, jakiego Bułgaria dokonała w zakresie reformy administracji publicznej i systemu sądowego – głównie w związku z przygotowaniem do członkostwa w UE – kontynuowanie procesu zmian jest niezbędnym warunkiem tworzenia sprzyjającego inwestorom zagranicznym klimatu i maksymalizowania potencjalnych korzyści związanych z napływem funduszy unijnych.
- W dalszym ciągu nierozwiązana pozostaje kwestia bezpieczeństwa energetycznego kraju. Porozumienie zawarte z UE w sprawie wygaszenia elektrowni atomowej w Kozłodoju dostarczającej 44% energii elektrycznej zostało zakwestionowane przez Naczelny Sąd Administracyjny i ostateczne rozstrzygnięcia w tej kwestii będą musiały ponownie zostać przedyskutowane z przedstawicielami Komisji Europejskiej.

Polityka gospodarcza

- W związku z zarzutami o niejasne kryteria decyzji dotyczących prywatyzacji dwóch największych bułgarskich przedsiębiorstw (operatora telekomunikacyjnego i *Bulgartabaku*) nie udało się w dalszym ciągu sfinalizować ich sprzedaży. Niemniej jednak proces prywatyzacji małych i średnich przedsiębiorstw postępował dość szybko. Na koniec 2003 r. w sektorze prywatnym było wytwarzane blisko 75% PKB.
- Dzięki wyższym od spodziewanych wpływom z podatków i cel prowadzona w 2003 r. polityka fiskalna pozwoliła na osiągnięcie równowagi finansów publicznych. Zmniejszyła ona w pewnym stopniu zagrożenie związane z gwałtownie powiększającym się deficytem w bilansie obrotów bieżących. Natomiast polityka pieniężna – głównie w związku z gwałtownym przyrostem kredytów bankowych dla gospodarstw domowych (wzrost o 42,5% w ujęciu realnym) – była najważniejszym czynnikiem wzrostu konsumpcji prywatnej.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- W 2003 r. udało się utrzymać zrównoważony wzrost gospodarczy, który – z jednej strony – pozwolił na znaczącą obniżkę stopy bezrobocia, z drugiej zaś, umożliwił obniżenie średniorocznej inflacji. Czynnikiem, który przede wszystkim stymulował wzrost gospodarczy było znaczne zwiększenie inwestycji, w tym szczególnie strumienia BIZ, który osiągnął ok. 1,5 mld USD (wzrost o blisko 600 mln USD w stosunku do roku poprzedniego).
- Wysokie ceny ropy naftowej i szybki wzrost liczby i wartości kredytów dla sektora prywatnego doprowadziły do znacznego powiększenia się deficytu w bilansie obrotów bieżących. Niekorzystne efekty były w pewnym stopniu zniwelowane przez wysokie wpływy z turystyki.
- Wzrost płacy realnej o blisko 50% w 2003 r. nie może ukryć faktu, że średnie zarobki w Bułgarii (ok. 169 USD miesięcznie) należą nadal do najniższych w regionie. Niskie płace stanowią jeden z podstawowych czynników wpływających na to, że ponad 12% ludności kraju znajduje się poniżej granicy ubóstwa.
- W lipcu 2003 r. udało się doprowadzić do końca prace nad nowelizacją kodeksu handlowego, zawierającego niezbędne normy przede wszystkim w zakresie otoczenia prawnego procesu fuzji i przejęć. W dalszym ciągu jednak powolne i niesprawne sądownictwo cywilne jest wymieniane przez potencjalnych inwestorów na pierwszym miejscu wśród czynników zniechęcających do inwestycji w tym kraju.

Perspektywy rozwoju

- Prognozy MFW wskazują, że w 2004 r. tempo wzrostu gospodarczego wyniesie ok. 5,5% przy jednoczesnym wzroście stopy inflacji do 5%. Ewentualne zagrożenia dla realizacji tego niezwykle optymistycznego scenariusza są związane z powiększającą się skalą nierównowagi zewnętrznej wynikającą głównie z szybkiego przyrostu akcji kredytowej i wolniejszego od spodziewanego napływu BIZ.

Tabela: **Bułgaria**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	8,4	8,2	8,2	8,1	8,1	8,0	7,8
PKB (miliony lewów)	880	22 421	23 790	26 753	29 709	32 324	34 725
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	5 227	5 056	5 279	5 867	6 317	6 762	7 274
Realny PKB (zmiana w %)	2,9	4,0	2,3	5,4	4,1	4,8	4,3
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	- 0,5	2,6	9,3	4,9	4,5	3,9	5,6
Inwestycje (zmiana w %)	16,1	35,2	20,8	15,4	19,9	9,3	15,0
Eksport (zmiana w %)		- 4,7	- 5,0	16,6	8,5	6,0	11,0
Import (zmiana w %)		12,1	9,3	18,6	13,0	3,4	17,0
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	32,9	0,9	6,2	11,4	4,8	4,4	5,6
(średnio)	62,0	22,2	0,7	10,4	7,5	5,8	2,3
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	38,9	0,5	14,0	14,7	- 3,3	6,3	
(średnio)	52,7	17,1	4,4	17,3	5,8	1,3	4,9
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 5,7	0,9	- 0,9	- 1,0	- 0,9	- 0,8	0,0
Bilans handlowy (miliony USD)	121	- 381	- 1081	- 1175	-1566	- 1700	- 2 366
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 26	- 62	- 658	- 702	- 840	- 696	- 1 500
(%PKB)	- 0,2	- 0,5	- 5,3	-5,6	-6,2	-4,3	- 7,8
Kurs walutowy lew/USD (średni)	0,067	1,760	1,836	2,123	2,185	2,077	1 730
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	40,3	11,9	13,0	12,2	49,3	13,5	14,7
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	- 90,3	11,2	13,4	27,9	5,3	2,7	
Kredyt krajowy (zmiana w %)	18,0	- 8,4	5,8	31,4	24,1	27,3	36,8
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy lewów)		5,44	6,43	7,44	7,94	8,95	10,38
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	51,4	13,3	12,8	11,5	11,1	9,3	9,2
Stopa depozytowa (średnia)	25,3	3,0	3,2	3,1	2,9	2,8	2,8
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	53,2	46,5	5,1	15,9	11,7	4,2	49,0
Stopa bezrobocia (%)	14,7	16,0	17,0	16,4	19,2	17,8	13,6

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; Eurostat, EBOiR, Transition Update, maj 2004.

CHORWACJA

Główne problemy

- Przyspieszenie malej prywatyzacji i rozwiązanie problemów własnościowych – szczególnie w zakresie nieruchomości jest kwestią kluczową dla gospodarki tak bardzo zależnej od wpływów z turystyki. Czynnikiem, który szczególnie opóźnia przekształcenia w tej dziedzinie, jest katastrofalny stan ksiąg wieczystych.
- Mimo stosunkowo wysokiego tempa wzrostu gospodarczego w dalszym ciągu istotnym problemem społecznym pozostaje bezrobocie.
- Niewydolny system prawny doprowadził do tego, że w sądach na rozpatrzenie czeka ponad 1,4 mln spraw, z czego większość złożonych na wokandę jeszcze przed 2000 r.

Polityka gospodarcza

- W 2003 r. zakończył się proces wdrażania reformy ubezpieczeń społecznych. Nowy, kapitałowo-repartycyjny system oparty na trzech filarach jest – w ocenie ekspertów – jednym z najlepszych rozwiązań w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.
- W lipcu 2003 r. udało się uchwalić nowelizację kodeksu handlowego i prawa upadłościowego. Nowe przepisy mają lepiej chronić interesy mniejszościowych udziałowców, definiują dokładnie zadania poszczególnych organów władz spółek kapitałowych i upraszczają procedurę likwidacyjną przedsiębiorstw. Wprowadzone zmiany mają – po pierwsze – przyczynić się do poprawy klimatu inwestycyjnego w Chorwacji, po drugie zaś ich uchwalenie wraz z nowelizacją prawa pracy stanowiło warunek uruchomienia drugiej transzy kredytu strukturalnego udzielonego przez Bank Światowy (ok. 100 mln USD).
- Nie udało się znacząco przyspieszyć tempa prywatyzacji szczególnie w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw. Głównym problemem pozostaje brak przejrzystości reguł i jawności organów kierujących całym procesem. Oskarżenia o korupcję w trakcie prywatyzacji jednej z firm turystycznych doprowadziły do dymisji zarządu Chorwackiego Funduszu Prywatyzacyjnego i zapowiedzi kompleksowego przeglądu ustawodawstwa w tej dziedzinie. Zapowiadane jest powołanie nowego ciała – Funduszu Własności Państwowej – które przejmie zadania związane zarówno z zarządzaniem własnością publiczną, jak i inicjowaniem sprzedaży przedsiębiorstw znajdujących się pod kontrolą państwa. Po stronie sukcesów można natomiast zapisać sprzedaż za 505 mln USD 25%+1 akcji największego chorwackiego przedsiębiorstwa naftowego INA węgierskiemu MOLowi.
- Realizowana w 2003 r. kombinacja restrykcyjnej polityki fiskalnej i pieniężnej doprowadziła do zmniejszenia deficytu w bilansie obrotów bieżących i zmniejszenia inflacji, bez negatywnego wpływu na tempo wzrostu gospodarczego.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Rok 2003 był już kolejnym, w którym udało się ograniczyć tempo wzrostu cen do historycznie najniższego poziomu. Co szczególnie istotne, trend dezinflacyjny udaje się godzić ze stosunkowo wysokim tempem wzrostu gospodarczego. Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego pozostawały inwestycje.
- Sukcesem zakończyła się konsolidacja sektora bankowego; w wyniku szeregu fuzji i przejęć na koniec 2003 r. 8 zagranicznych grup bankowych kontrolowało ponad 90% aktywów sektora.

Perspektywy rozwoju

- Chorwacja powinna raczej porzucić nadzieje na wstąpienie do UE w 2007 r. wspólnie z Bułgarią i Rumunią. Jednak wysiłek włożony przez administrację w możliwie szybkie przystosowanie zarówno prawa, jak i praktyki do wymagań stawianych przez Komisję Europejską powinien już wkrótce zaprocentować. Wyrazem tego może być prognoza wzrostu gospodarczego przedstawiona przez MFW, która zakłada utrzymanie dotychczasowego tempa (5%) przy jednoczesnym zmniejszeniu deficytu w obrotach bieżących.

Tabela: Chorwacja

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	4,7	4,5	4,6	4,4	4,5	4,5	4,3
PKB (miliardy kun)	98,4	137,6	141,6	152,5	162,9	176,4	190,2
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	6 783	8 098	8 511	8 9429	9 501	10 109	10 492
Realny PKB (zmiana w %)	6,8	2,5	- 0,9	2,9	3,8	5,2	5,0
Spożycie indywidualne (zmiana w %)		- 0,6	- 2,9	4,2	4,6	6,6	4,7
Inwestycje (zmiana w %)		2,5	- 3,9	- 3,8	9,7	10,1	11,7
Eksport (zmiana w %)		3,9	0,7	12,0	8,7	5,0	14,5
Import (zmiana w %)		- 4,9	- 3,5	3,7	9,3	17,1	13,7
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	3,8	5,4	4,4	7,4	2,6	2,7	2,1
(średnio)	2,0	5,7	4,2	6,2	4,9	2,3	1,8
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	1,6	- 2,1	5,9	11,2	- 3,1	0,2	
(średnio)	0,7	- 1,2	2,6	9,7	3,6	- 0,4	- 0,1
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 1,4	- 1,0	- 6,5	- 7,1	- 5,8	- 4,6	- 4,4
Bilans handlowy (miliony USD)	- 3259	- 4147	- 3299	- 3204	- 4012	- 4545	- 6 022
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 1442	- 1530	- 1391	- 461	- 722	- 1 808	- 1 372
(%PKB)	- 7,7	- 7,1	- 7,0	- 2,5	- 3,7	- 8,5	- 6,0
Kurs walutowy kuna/USD (średni)	5,2	6,4	7,1	8,2	8,3	7,8	6,7
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	29,3	13,0	- 1,2	28,9	45,2	30,2	14,4
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	167,5	- 24,8	31,3	73,8	11,1	- 29,8	38,0
Kredyt krajowy (zmiana w %)	18,6	22,4	- 6,5	8,9	23,0	6,0	12,0
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy kun)		17,6	23,1	28,7	39,3	42,0	50,1
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	22,3	15,7	14,9	12,0	9,5	12,8	11,7
Stopa depozytowa (średnia)	6,1	4,6	4,3	3,7	3,2	1,9	1,9
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	34,0	12,6	10,2	7,0	3,9	4,5	5,9
Stopa bezrobocia (%)	14,5	11,4	13,6	16,1	23,1	21,5	18,5

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

CZECHY

Główne problemy

- Niespójna polityka agencji ds. inwestycji zagranicznych wspierającej BIZ w największych czeskich firmach (*Czechinvest*) doprowadziła – z jednej strony – do posądzeń o korupcję i niejasne związki przedstawicieli władz z inwestorami zagranicznymi, z drugiej zaś koncentracja działań na największych firmach pogorszyła warunki działania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, głównie poprzez stworzenie nowych barier związanych z rejestracją działalności (konieczność ubiegania się o liczne nowe pozwolenia i licencje).
- Relatywnie wysoka i wciąż rosnąca stopa bezrobocia.

Polityka gospodarcza

- Deficyt sektora finansów publicznych w 2003 r. obniżył się z ok. 6,7% w 2002 r. do 5,8% PKB, bez uwzględnienia zarówno wpływów z prywatyzacji, jak i transakcji związanych z restrukturyzacją zadłużenia sektora bankowego. Wysoki deficyt jest spowodowany głównie wzrostem wydatków: utrzymującymi się obciążeniami związanymi z transferami do różnego rodzaju instytucji zajmujących się restrukturyzacją wybranych gałęzi gospodarki (np. sektora bankowego) i wydatkami na dobra i usługi. Dotychczas wzrost deficytu budżetowego nie przekładał się na równie szybki wzrost długu publicznego (w 2003 r. na poziomie ok. 35% PKB) z uwagi na wysokie wpływy z prywatyzacji, lecz zmniejszająca się wartość majątku pozostającego do sprywatyzowania i malejący strumień BIZ mogą oznaczać odwrócenie tych tendencji. Pod koniec 2003 r. rząd przyjął plan konsolidacji fiskalnej, który zakłada ograniczenie deficytu o ponad 2,5 punktu procentowego do końca 2006 r. Program obejmuje zarówno cięcia po stronie wydatków, jak i wzrost stawek podatków pośrednich.
- Prowadzona w 2003 r. polityka pieniężna była umiarkowanie ekspansywna głównie ze względu na pozostające po kontrolą oczekiwania inflacyjne, aprecjację korony i ujemną lukę popytową. Dwukrotne cięcia stóp procentowych (w lutym i czerwcu) doprowadziły do zrównania się ich realnego poziomu z wysokością stóp procentowych w strefie euro. Inflacja obniżyła się do ok. 1% na koniec grudnia, ale w 2004 r. spodziewane jest jej odbicie (do poziomu ok. 2-3%), głównie ze względu na niezbędny – w kontekście członkostwa w UE – wzrost stawek podatków pośrednich oraz podwyżki cen regulowanych. W 2005 r. upływa termin, na jaki czeski bank centralny przyjął strategię bezpośredniego celu inflacyjnego, co oznacza, że w ciągu 2004 r. jego władze będą musiały podjąć decyzję albo o przedłużeniu dotychczasowego systemu, albo o przyjęciu mechanizmu ERM2.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Niewielkie przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego (z 2% do 2,9%) było spowodowane przede wszystkim szybkim wzrostem eksportu i przyrostem wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych. Umiarkowany wzrost inwestycji w dalszym ciągu w głównej mierze opierał się na projektach finansowanych przez inwestorów zagranicznych.
- Szybki wzrost stopy bezrobocia (w lutym 2004 r. osiągnęła ona rekordowy w historii Czech poziom 10,9%) był spowodowany – z jednej strony – restrukturyzacją przedsiębiorstw (wydajność pracy wzrosła w 2003 r. o ponad 9%, podczas gdy płace realne jedynie o 6,8%), z drugiej zaś stosunkowo rozbudowanym systemem świadczeń socjalnych. Generalnie spadek jednostkowego kosztu pracy jest zjawiskiem pożądanym w czeskiej gospodarce, lecz może się on wiązać – jak wskazują obserwowane tendencje – z dalszym wzrostem liczby osób pozostających bez pracy.
- Wzrost deficytu w obrotach bieżących odzwierciedlał przede wszystkim ujemne saldo w bilansie obrotów majątkowych. Deficyt w handlu zagranicznym zmniejszył się w porównaniu z rokiem ubiegłym o 0,2% PKB do poziomu 2,9% PKB.
- W 2003 r. obniżył się – w porównaniu z rokiem poprzednim – strumień BIZ (o blisko 6 mld, do 2,4 mld USD). Inwestycje te były w znacznej mierze reinwestowanymi zyskami firm zagranicznych działających już na terenie Czech (zjawisko to pogarszało saldo obrotów majątkowych). Próbuąc odwrócić niekorzystny trend w tym zakresie rząd, Czech wprowadził w grudniu 2003 r. nowe, korzystne regulacje dotyczące BIZ w regionach dotkniętych wysokim bezrobociem.

Perspektywy rozwoju

- W krótkim okresie można oczekiwać przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego głównie ze względu na dotychczasowy napływ BIZ. Ponieważ wzrost w Czechach jest napędzany głównie przez eksport, czynniki ryzyka są związane ze spowolnieniem bądź nawet stagnacją gospodarczą w krajach będących głównymi odbiorcami czeskich towarów (Niemcy), a także z rosnącym długiem publicznym, który mimo zapowiadanej reformy fiskalnej będzie się zapewne powiększał w krótkim i średnim okresie. Czynnikiem zwiększającym zagrożenia dla stabilnego wzrostu są również wciąż odwlekane reformy publicznej służby zdrowia i systemu ubezpieczeń społecznych, które – poprzez przejściowy wzrost deficytu finansów publicznych – mogą odwlec perspektywę przyjęcia wspólnej waluty, a tym samym zmniejszyć atrakcyjność inwestycyjną Czech.

Tabela: Czechy

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3	10,3
PKB (miliardy koron)	1381	1839	1902	1 984	2 175	2 275	2 410
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	11 925	12 882	13 139	13 869	14 711	15 191	15 669
Realny PKB (zmiana w %)	5,9	- 1,0	0,5	3,3	3,1	2,0	2,9
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	5,9	- 1,6	1,7	2,5	3,9	4,5	5,5
Inwestycje (zmiana w %)	19,8	0,7	- 1,0	5,3	5,8	2,1	3,7
Eksport (zmiana w %)	16,7	0,7	- 0,1	17,0	12,3	3,7	8,9
Import (zmiana w %)	21,2	6,6	5,4	17,0	13,6	4,1	7,6
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	9,1	10,7	2,1	3,9	4,8	1,8	1,0
(średnio)	9,2	9,1	3,7	2,8	3,7	1,1	0,2
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	7,2	2,2	3,4	5,0	0,8	- 0,2	0,9
(średnio)	7,6	4,9	1,0	4,9	2,9	- 0,5	-0,3
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 12,3	- 4,7	- 3,7	- 4,0	- 2,8	- 9,2	-5,8
Bilans handlowy (miliony USD)	- 3 678	- 2 603	- 1 903	- 3 131	- 3 068	- 3 500	- 2 458
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 1 400	- 1 400	- 1 500	- 2 718	- 3 273	- 4 264	- 5 570
(%PKB)	- 2,6	- 2,4	- 2,8	- 5,3	- 5,7	- 6,1	- 6,5
Kurs walutowy (koniec roku)							
CZK/USD	26,7	32,3	34,6	38,6	38,1	31,4	26,3
CZK/EUR			36,9	35,7	34,1	30,4	29,5
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	22,7	3,3	2,6	13,8	9,4	41,7	7,0
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	47,7	18,9	40,7	6,6	4,6	14,4	-10,7
Kredyt krajowy netto (zmiana w %)	14,1	- 5,5	- 13,6	10,6	7,7	- 3,2	18,6
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliardy koron)		403,2	507,8	507,4	536,6	720,1	690,65
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	9,5	12,8	8,7	7,1	7,0	6,2	4,5
Stopa depozytowa (średnia)	12,5	8,1	4,5	3,4	2,9	2,1	1,5
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)	18,5	9,4	8,2	7,0	8,6	4,6	6,8
Stopa bezrobocia (%)	4,1	6,5	8,8	8,7	8,0	7,3	10,3

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; Eurostat, EBOiR, Transition Update, maj 2004.

ESTONIA

Główne problemy

- Od 2000 r. systematycznie powiększa się deficyt na rachunku obrotów bieżących. W 2003 r. deficyt ten wyniósł 14% PKB.
- Brak koordynacji między rządem centralnym a władzami lokalnymi utrudnia m. in. prowadzenie polityki fiskalnej. Mimo dodatniego salda sektora finansów publicznych, budżety administracji lokalnej wykazują deficyt.
- Malejąca stopa bezrobocia jest głównie spowodowana zmniejszaniem się wielkości siły roboczej, a nie tworzeniem nowych miejsc pracy (nieelastyczny rynek pracy).
- Należy przeprowadzić restrukturyzację sektora naftowego oraz dokonać liberalizacji rynku energii.
- Bardzo niska stopa urodzeń i starzejące się społeczeństwo są oznaką nadchodzącego kryzysu demograficznego.

Polityka gospodarcza

- Od 2001 r. sektor finansów publicznych wykazuje nadwyżkę (0,5% PKB w 2003 r.). Wynika ona z wyższych od spodziewanych dochodów budżetowych, głównie z VAT oraz z podatku dochodowego od przedsiębiorstw.
- Estonia uzyskała od UE długi okres przejściowy na liberalizację rynku energii elektrycznej (do 2012 r.). W lutym 2003 r. rząd uchwalił nową ustawę o rynku energii elektrycznej, mającą zwiększyć liberalizację rynku energii. W praktyce okazało się jednak, że wprowadzonych zostało szereg przepisów opóźniających otwarcie tego rynku (np. pewne ograniczenia w imporcie energii).

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka Estonii w 2003 r. kontynuowała pomyślne trendy rozwojowe z lat wcześniejszych. Tempo wzrostu PKB wyniosło 4,7% (nieznacznie mniej niż w trzech poprzednich latach, kiedy PKB rósł powyżej 6% rocznie). Wzrost PKB był spowodowany głównie wzrostem inwestycji (o ok. 10,7%) oraz konsumpcji indywidualnej (o ok. 4,9%). Do wysokiego wzrostu popytu krajowego przyczyniły się w dużej mierze: większe zatrudnienie, wyższe płace realne oraz wzrost zadłużenia w bankach.
- Mimo szybkiego wzrostu gospodarczego, inflacja od 2001 r. maleje i w 2003 r. wyniosła 1,3%. Jej spadek wynikał głównie z niskich cen żywności i niskich cen towarów importowanych. Stopa bezrobocia także maleje od 2000 r. i w 2003 r. wyniosła 10,0%.
- Bezpośrednie inwestycje zagraniczne netto stanowiły w 2003 r. 8% PKB i pozwoliły w ponad połowie sfinansować deficyt na rachunku obrotów bieżących (w 2002 r. pokrywały one niecałe 20% deficytu).
- Dynamicznie rozwija się drugi filar systemu emerytalnego, wprowadzony w 2002 r. Do połowy 2003 r. zapisała się doń 1/3 osób uprawnionych. Łącznie 6 instytucji uzyskało licencję do prowadzenia funduszy emerytalnych, tworząc 15 funduszy. Aktywa największego z nich, *Hansa Investment Funds*, były równe w czerwcu 2003 r. połowie aktywów krajowych towarzystw emerytalnych.
- Estonia utrzymuje wysoką pozycję w rankingach *Heritage Foundation* oraz *Transparency International* dotyczących wolności gospodarczej i korupcji.
- W celu zmniejszenia bezrobocia przeprowadzane są reformy rynku pracy, które kładą nacisk na programy szkolenia zawodowego oraz na tworzenie nowych miejsc pracy.

Perspektywy rozwoju

- Perspektywy rozwoju gospodarki Estonii na najbliższe lata są bardzo optymistyczne. Wg prognoz MFW należy oczekiwać przyspieszenia i tak już wysokiego tempa wzrostu PKB do 5,5% w 2004 r. i 5,0% w 2005 r. (m. in. z uwagi na poprawę koniunktury gospodarczej u głównych partnerów handlowych oraz napływ funduszy z UE), połączonego z niewielkim wzrostem inflacji do 3,0% i 2,5%.
- Zagrożeniem może być wysoki, trwały deficyt na rachunku obrotów bieżących. Deficyt ten oraz gwałtowny „boom” inwestycyjny i konsumpcyjny w ostatnim okresie zmuszą rząd do kontynuacji restrykcyjnej polityki fiskalnej w celu utrzymania stabilności makroekonomicznej.

Tabela: **Estonia**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
PKB (miliony kron)	40897	73538	76327	87379	97895	108024	114567
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	6512,2	8462,6	8651,1	9598,8	10446,4	11310,4	12189,9
Realny PKB (zmiana w %)	4,3	4,6	-0,6	7,3	6,5	6,0	4,7
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	3,3	4,3	-2,9	6,5	4,8	9,3	4,9
Inwestycje (zmiana w %)	4,1	11,3	-14,8	13,3	12,2	16,1	10,7
Eksport (zmiana w %)	5,3	12,0	0,5	28,6	-0,2	6,0	1,0
Import (zmiana w %)	5,4	12,9	-5,4	27,9	2,1	10,2	0,4
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	28,9	4,2	3,8	5,0	4,2	2,6	1,1
(średnio)	29,0	8,1	3,3	4,0	5,8	3,6	1,3
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	21,8	0,1	2,2	6,0	1,7	1,4	0,3
(średnio)	25,6	4,2	-1,2	4,9	4,4	0,4	0,2
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-1,3	-0,3	-4,6	-0,7	0,4	1,2	0,5
Bilans handlowy (miliony USD)	-666	-1115	-822	-767	-788	-1103	-1571
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-158	-478	-247	-294	-339	-801	-1150
(% PKB)	-4,4	-9,2	-4,7	-5,7	-6,1	-12,3	-13,9
Kurs walutowy kron/USD (średni)	11,5	14,1	14,7	17,0	17,6	16,6	13,9
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	27,8	4,2	23,5	25,1	23,8	11,1	10,9
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	9,5	7,4	56,9	13,4	35,0	-36,9	-113,8
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	63,1	16,5	9,6	27,2	24,4	27,6	28,7
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	583	775	908	916	834	903	1241
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	4,9	11,7	5,4	5,7	5,3	3,9	2,9
Stopa depozytowa (średnia)	8,7	8,9	8,9	6,8	4,5	3,7	2,4
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	207,41	284,00	300,98	287,36	315,31	367,79	483,65
Stopa bezrobocia (%)	9,7	9,8	12,2	13,6	12,6	10,3	10,0

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, dane krajowego urzędu statystycznego.

GRUZJA

Główne problemy

- Niezwykle wysoki, jak na kraj o relatywnie niekorzystnej sytuacji finansów publicznych, poziom długu zagranicznego sięgający 50% PKB.
- Pomimo wprowadzonej w życie w 2002 r. strategii antykorupcyjnej problem korupcji, wraz z arbitralnymi decyzjami władz administracyjnych uniemożliwia poprawę klimatu inwestycyjnego i szerszy napływ inwestycji zagranicznych.

Polityka gospodarcza

- W ciągu 2003 r. stan finansów publicznych pogorszył się głównie ze względu na napiętą sytuację polityczną. Rządowi po raz kolejny nie udało się zrealizować założeń w zakresie wpływów do budżetu, które były o ok. 20% niższe od planowanych. Dochody podatkowe sięgają jedynie ok. 15% PKB i należą do najniższych w regionie.
- Relatywnie restrykcyjna polityka pieniężna stabilizowała kurs lari w trakcie kryzysu politycznego, ale tempo inflacji było wyższe od zakładanego o ok. 2 punkty procentowe. Warto jednak zwrócić uwagę, że wzrost cen skoncentrował się w drugiej połowie roku i był z pewnością skorelowany ze zmianami politycznymi. W ciągu pierwszych 6 miesięcy 2003 r. tempo inflacji tylko nieznacznie przekraczało 0,5%.
- Na początku 2003 r. weszło w życie porozumienie o strefie wolnego handlu między Gruzją, Ukrainą, Azerbejdżanem, Uzbekistanem i Moldawią.
- Z uwagi na to, że rozpoczęty jeszcze w 1993 r. proces małej i średniej prywatyzacji został praktycznie zakończony, w 2003 r. realizowana była przede wszystkim sprzedaż największych gruzińskich przedsiębiorstw. Postępy w tym procesie były jednak stosunkowo niewielkie, głównie ze względu na wysokie wymagania stawiane potencjalnym inwestorom w sferze socjalnej i niekorzystny klimat inwestycyjny. Mimo to udało się sprzedać 90% udziałów w przedsiębiorstwie ciężkiej chemii JSC Azot (rosyjskiej spółce ITERA, przede wszystkim w drodze wymiany długów na akcje) i 51% akcji przedsiębiorstwa metalurgicznego Zestafoni (inwestorowi austriackiemu).

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Mimo niejasnej sytuacji politycznej tempo wzrostu gospodarczego zwiększyło się o ponad 3 punkty procentowe (8,6% wobec 5,5%) w stosunku do roku poprzedniego. Szczególnie znaczący wzrost zanotowano w produkcji budowlanej, która zwiększyła się w ujęciu rocznym o ok. 35% (najważniejszym projektem budowlanym była budowa rurociągu Baku-Tibilisi-Ceyhan).
- W ciągu 2003 r. zadłużenie zagraniczne zwiększyło się o kolejne 55 mln USD osiągając poziom 1,8 mld USD. Z uwagi na brak porozumienia z wierzycielami skupionymi w Klubie Paryskim, Gruzja w praktyce wstrzymała regulowanie zadłużenia, odkładając rozwiązanie tej kwestii na 2004 r.
- Niestabilna sytuacja polityczna w połączeniu z rosnącymi oczekiwaniami inflacyjnymi pogłębiała brak zaufania do waluty krajowej, sprzyjając procesowi faktycznej „dolaryzacji” gruzińskiej gospodarki. Zgodnie z nieoficjalnymi szacunkami większość transakcji zawieranych w „szarej strefie” (obejmującej ok. 50% oficjalnej gospodarki) zawieranych jest w walucie amerykańskiej.
- W lipcu 2003 r. parlament przyjął pierwsze ustawy umożliwiające rozpoczęcie ostatniego etapu prac nad reformą systemu ubezpieczeń społecznych.

Perspektywy rozwoju

- W ocenie instytucji międzynarodowych wzrost gospodarczy w Gruzji będzie się kształtował na poziomie ok. 5% w ciągu najbliższych 3-5 lat, zaś głównym czynnikiem wspierającym wzrost będzie budowa rurociągu do portu w Ceyhan. Wysokie tempo wzrostu i szybko rosnący import przeloży się zapewne na wzrost deficytu w obrotach bieżących, który musi zostać zrównoważony napływem BIZ. Podstawowe zagrożenie dla tego optymistycznego scenariusza wiąże się z wysokim długiem zagranicznym i uzależnieniem Gruzji od pomocy zagranicznej.

Tabela: **Gruzja**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	4,4
PKB (miliony lari)	3 694	5 741	5 665	6 013	6 638	7 448	8 466
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1 306	1 766	1 917	2 055	2 081	2 229	2 384
Realny PKB (zmiana w %)	2,4	2,9	3,0	1,9	4,7	5,5	8,6
Spożycie indywidualne (zmiana w %)							
Inwestycje (zmiana w %)			19,2	18,2	18,5	18,4	15,3
Eksport (zmiana w %)		- 14					
Import (zmiana w %)		0,4					
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	57,4	7,2	10,9	4,6	3,4	6,0	7,0
(średnio)	162,7	3,6	19,2	4,0	4,7	5,6	4,8
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)		3,7	15,7			1,6	
(średnio)	36,8	2,3				6,0	
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 5,3	- 5,4	- 6,7	- 4,1	- 2,0	- 1,7	- 2,9
Bilans handlowy (miliony USD)	- 338	- 685	- 541	- 409	- 458	- 475	- 710
Bilans na rachunku obrotów bieżących (miliony USD)	- 216	- 389	- 232	- 135	- 209	- 205	- 409
(%PKB)	- 7,5	- 9,4	- 8,2	- 4,4	- 6,5	- 6,0	- 10,1
Kurs walutowy lari/USD (średni)	1,30	1,39	2,02	1,97	2,07	2,19	2,1
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	135,1	- 1,2	20,6	39,0	18,5	14,8	29,1
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	617,3	415,4	17,8	- 4,9	- 19,5	0,2	19,1
Kredyt krajowy (zmiana w %)	80,7	39,1	36,7	18,7	4,0	- 50,4	15,5
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych (miliony lari)	96,7	221,5	255,5	216,1	337,2	422,3	407,0
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	69,80	46,00	33,42	32,75	27,25	31,83	16,9
Stopa depozytowa (średnia)	17,9	17,00	14,58	10,17	7,75	9,82	9,3
Miesięczne średnie zarobki brutto (zmiana w %)	122,6	19,8	14,4	9,8	30,8	20,0	25,0
Stopa bezrobocia (%)	3,1	12,3	12,7	10,3	11,1	11,1	12,0

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

KAZACHSTAN

Główne problemy

- W związku z szybkim napływem dewiz z eksportu ropy naftowej i koncentracją bogactwa wewnątrz wąskiej elity, pojawia się realna groźba wystąpienia recesji w pozostałych sektorach gospodarki i pojawienia się symptomów „uogólnionej choroby holenderskiej”.
- Mimo rosnących wpływów z eksportu surowców energetycznych i szybkiego tempa wzrostu gospodarczego problemem w dalszym ciągu pozostaje rozwarstwienie dochodowe społeczeństwa i znacząca liczba osób żyjących poniżej poziomu ubóstwa (ok. 25%). Obszary biedy koncentrują się w regionach wiejskich i w południowo-zachodnich prowincjach kraju (wokół wysychającego i zdegradowanego ekologicznie jeziora Aralskiego).
- Istotnym problemem jest korupcja, która nie tylko wpływa na pogorszenie klimatu inwestycyjnego, lecz również prowadzi do pogorszenia stosunków z krajami, skąd mogą napłynąć inwestycje związane z wydobywaniem i przetwórstwem ropy naftowej i gazu ziemnego (sprawa doradcy rządowego Jamesa Giffena zamieszanego w przekazywaniu łapówek wypłacanych przez koncerny naftowe władzom - w tym prezydentowi Nazarabajewowi).

Polityka gospodarcza

- Zapoczątkowana w 2003 r. polityka dywersyfikacji struktury kazachskiej gospodarki przyniosła, jak na razie, umiarkowane efekty. Znowelizowano wprawdzie prawo inwestycyjne tworząc liczne instrumenty mające stymulować wzrost produkcji rolnej i przemysłowej (poza gałęziami związanymi z wydobywaniem ropy i gazu ziemnego, przede wszystkim w sektorze nowych technologii), ale nie udało się wykorzystać tendencji wzrostowych poza sektorem wydobywczym i budownictwem. Struktura gospodarstw rolnych ukształtowana w czasach ZSRR uniemożliwia osiągnięcie znaczącego postępu w rolnictwie, choć wejście w życie w 2003 r. nowej ustawy o własności ziemi może tę sytuację zmienić.
- Polityka monetarna koncentrowała się przede wszystkim na ograniczeniu presji aprecjacyjnej na tenge. Interwencji na rynku walutowym nie udało się w pełni sterylizować, w związku z czym podaż pieniądza rosła bardzo szybko w ciągu pierwszych 10 miesięcy 2003 r. Z drugiej strony, szybki wzrost popytu na pieniądź związany z rosnącym zaufaniem do lokalnej waluty osłabiał presję inflacyjną. Na koniec roku rezerwy walutowe osiągnęły poziom 5,7 mld USD (również dzięki ponad 10% wzrostowi strumienia BIZ).
- Przeciagają się negocjacje nad wstąpieniem Kazachstanu do WTO, głównie ze względu na brak porozumienia o redukcji cel i dostępie do krajowego rynku dla towarów z zagranicy.
- Napływ dewiz umożliwił prowadzenie ekspansywnej polityki fiskalnej obejmującej m. in. rozpoczęcie wielu rządowych projektów związanych przede wszystkim z ochroną zdrowia, a także podwyżki emerytur i wynagrodzeń pracowników w sektorze publicznym.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Wzrost gospodarczy był napędzany głównie przez gwałtowny wzrost wydobywania ropy naftowej i gazu ziemnego (stopy wzrostu odpowiednio o 8% i 20% w stosunku do roku poprzedniego). Eksport ropy naftowej powiększył się w porównaniu z poprzednim rokiem o ok. 13%. Boom w tym sektorze związany jest z gwałtownym wzrostem cen ropy naftowej powyżej 30 USD za baryłkę, bowiem z uwagi na skomplikowane usytuowanie złóż i odległość od potencjalnych rynków zbytu eksploatacja zasobów Kazachstanu jest nieopłacalna przy niższej cenie.
- Korzystna koniunktura na rynku ropy naftowej pozwoliła osiągnąć nadwyżkę w bilansie obrotów bieżących. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że większość eksportu to ropa naftowa i gaz ziemny, zaś aprecjacja tengi i wzrost kosztów produkcji (przede wszystkim płac) obniża konkurencyjność kazachskich towarów.

Perspektywy rozwoju

- Tempo wzrostu gospodarki Kazachstanu jest uzależnione od cen ropy naftowej. W budżecie na 2004 r. założono, że jeśli cena baryłki nie spadnie poniżej 22 USD, to stopa wzrostu powinna się kształtować na poziomie co najmniej 7%. Władze Kazachstanu, zdając sobie jednak sprawę z zagrożeń wynikających z monokulturowego modelu rozwoju, gromadzą część środków ze sprzedaży surowców w Funduszu Narodowym, który na koniec 2003 r. dysponował środkami w wysokości 8,5 mld USD.

Tabela: **Kazachstan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	16,0	15,2	14,9	14,8	14,8	14,4	14,8
PKB (miliardy tengu)	1014,2	1733,2	2016,4	2599,9	3250,5	3747,1	4375,6
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	3 573	3 932	4 115	4 645	5 380	5 952	6 583
Realny PKB (zmiana w %)	- 8,2	- 1,9	2,7	9,8	13,5	9,5	9,5
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	- 21,5	- 0,8	0,8	1,6	4,8	7,2	
Inwestycje (zmiana w %)	- 41,0	- 2,9	12,1	8,1	55,0	8,0	10,3
Eksport (zmiana w %)	5,0	- 11,9	12,7	32,9	- 0,2	20,5	33,4
Import (zmiana w %)	- 19,9	- 7,2	- 18,3	24,2	23,0	2,0	26,5
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	60,4	1,9	17,8	9,6	6,4	6,2	6,4
(średnio)	176,3	7,3	8,3	13,3	8,3	5,9	6,4
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	40,2	- 5,5	57,2	19,4	- 14,1	11,9	5,9
(średnio)	231,2	0,8	18,8	38,0	0,0	0,2	9,5
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 3,4	- 8,0	- 5,2	- 1,0	- 0,9	- 0,3	- 0,9
Bilans handlowy (miliony USD)	114	- 801	344	2440	896	1000	4 574
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 213	- 1225	- 169	880	- 896	- 692	971
(%PKB)	- 1,3	- 5,6	- 1,0	4,8	- 4,0	- 2,8	3,3
Kurs walutowy teng/USD (średni)	61,1	78,6	120,1	142,3	147,1	153,6	149,6
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	108,2	- 21,3	73,4	14,7	14,3	41,4	26,8
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	14,5	- 23,0	146,4	17,8	65,4	42,5	46,1
Kredyt krajowy (zmiana w %)	- 21,5	38,6	35,4	57,3	17,1	29,5	35,8
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych (mld tengu)		164,6	276,7	302,9	565,8	787,8	852,7
Stopa refinansowa (koniec okresu)	52,5	25,0	18,0	14,0	9,0	7,5	7,0
Stopa depozytowa (średnia)		14,5	13,5	15,6	12,8	11,0	10,9
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne (USD)	78,3	123,2	91,5	101,0	112,0	136,0	198
Stopa bezrobocia (%)	13,0	6,6	6,3	12,2	11,0	9,3	8,8

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

KIRGISTAN

Główne problemy

- Najwyższy w regionie poziom zadłużenia zagranicznego (na koniec 2003 r. – 104,1% PKB).
- Kirgistan pozostaje jednym z najbiedniejszych krajów WNP, zaś większość społeczeństwa (ok. 52%) znajduje się poniżej progu ubóstwa, z dochodami nawet poniżej 1 USD dziennie. Przejawem zaniedbań w sferze socjalnej są pogarszające się statystyki śmiertelności niemowląt i rosnąca liczba zachorowań na AIDS i gruźlicę.

Polityka gospodarcza

- W 2003 r. rząd kontynuował program rozwoju sektora wydobywczego otwierając trzy nowe kopalnie złota. Przeprowadzono również reformy w rolnictwie, które tworzy 35% PKB i zatrudnia ponad 50% siły roboczej. Podstawowym czynnikiem zmian powinien być uchwalony w 2003 r. kodeks ziemski umożliwiający w zasadzie swobodny obrót ziemią. Rząd, wspólnie z Bankiem Światowym, stworzył również system mikropożyczek, który ma finansować rozwój gospodarstw rolnych.
- Prowadzona w 2003 r. relatywnie restrykcyjna polityka pieniężna nie zapobiegła wprawdzie szybszemu od zakładanego (planowano inflację na poziomie 4%) wzrostowi cen, ale wynikał on przede wszystkim z szoków podaźowych, które doprowadziły do nieoczekiwanej podwyżki cen paliw, zboża i mąki.
- Polityka fiskalna utrzymana została w zasadzie w korytarzu wyznaczonym przez założenia Programu Stabilizacji Wzrostu i Redukcji Sfery Ubóstwa uzgodnionego z MFW. Jedynym kryterium, którego nie udało się spełnić, był poziom deficytu finansów publicznych, przekroczył on założenia programu o 0,2 punktu procentowego. Pomyślna realizacja tego programu jest warunkiem wstępnym rozpoczęcia kolejnej tury negocjacji z Klubem Paryskim.
- Elementem programu zwalczania ubóstwa była w 2003 r. podwyżka płac w sektorze publicznym, która doprowadziła do wzrostu średnich miesięcznych wynagrodzeń o ok. 18%. Nadal stanowią one jednak jedynie ok. 15% średnich płac w Rosji i ok. 20% w Kazachstanie.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Odwrócenie tendencji stagnacyjnych w 2003 r. wynikało przede wszystkim ze znaczącego wzrostu cen złota (podstawowego artykułu eksportowanego z Kirgizji), transferów prywatnych od obywateli pracujących za granicą i 15% wzrostu eksportu kirgiskich towarów do krajów WNP (w tym produktów rolnych). Tempo wzrostu produkcji przemysłowej z wyłączeniem wydobywania złota niemal dwukrotnie przekroczyło dynamikę wzrostu gospodarczego, co może wskazywać na postępującą dywersyfikację struktury produkcji.
- Oficjalnie bezrobocie pozostaje na bardzo niskim poziomie, ale zgodnie z niezależnymi statystykami sięga ok. 20%.
- W związku z wystawieniem na sprzedaż w listopadzie 2002 r. 51% akcji Kirgiz Telekom, na początku 2003 r. doszło do liberalizacji rynku połączeń telekomunikacyjnych. Pierwszą fazę przetargu wygrało konsorcjum PriceWaterhouseCoopers i szwedzkiego Swedtela.
- Bank Centralny Kirgizji doprowadził w marcu 2003 r. do uchwalenia nowych regulacji, zwiększających zakres jego kompetencji w obszarze nadzoru bankowego. Zgodnie z nowelizacją, bank centralny pozostaje jedyną instytucją uprawnioną do nadawania i odbierania licencji na prowadzenie działalności bankowej. Podniesiono również minimalny próg kapitałowy prowadzenia działalności bankowej, od lipca 2003 r. jest to ok. 750 tys. USD. W 2006 r. planowany jest dalszy wzrost minimalnego kapitału do ok. 1,5 mln USD. Stały wzrost kredytu krajowego odzwierciedla poprawiającą się sytuację sektora, ale w dalszym ciągu zaufanie do krajowych banków pozostaje na bardzo niskim poziomie, a wartość wkładów sięga zaledwie ok. 4% PKB.

Perspektywy rozwoju

- Zgodnie z prognozami organizacji międzynarodowych tempo wzrostu gospodarczego osiągnie poziom ok. 4,5%, zaś czynnikiem stabilizującym dynamikę wzrostu będzie wydobywanie i eksport złota. Najważniejszymi zagrożeniami dla realizacji tego optymistycznego scenariusza są bardzo wysokie zadłużenie zagraniczne i nadal mało zróżnicowana struktura produkcji. Rząd Kirgizji musi zatem – z jednej strony – pilnować realizacji programu uzgodnionego z MFW, który jest warunkiem wstępnym rozpoczęcia negocjacji o restrukturyzacji długu z wierzycielami na początku 2005 r., z drugiej zaś

zintensyfikować wysiłki na rzecz dywersyfikacji gospodarki, co jest warunkiem koniecznym szybszego niż dotychczas wzrostu produkcji i dochodu.

Tabela: **Kirgistan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	4,5	4,7	4,7	4,7	4,8	5,0	5,0
PKB (miliardy somów)	18,3	34,6	49,5	65,4	73,9	75,7	82,3
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1 155	1 409	1 457	1 544	1 643	1 643	1 741
Realny PKB (zmiana w %)	- 5,4	2,1	3,7	5,3	5,4	0,0	5,2
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	- 17,8	30,3	0,7	- 4,2	1,6	4,2	
Inwestycje (zmiana w %)	55,4	- 3,4	25,4	53,7	- 1,9	- 7,3	
Eksport (zmiana w %)	- 17,4	- 8,7	- 10,4	10,5	- 6,0	8,0	9,4
Import (zmiana w %)	- 18,4	1,5	- 4,9	- 9,1	- 15,6	13,1	9,9
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	32,3	18,4	39,9	9,5	3,8	3,4	5,6
(średnio)	40,7	12,0	35,8	18,7	6,9	2,1	2,7
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	17,0	8,0	53,0	31,5	11,2	6,0	7,8
(średnio)	37,6	4,8	14,9	5,0	11,9	4,8	4,6
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 17,3	- 9,4	- 11,8	- 9,6	- 6,0	- 4,9	- 5,1
Bilans handlowy (miliony USD)	- 122	- 220	- 84	9	30	- 10	- 58
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	- 234,8	- 416,5	- 247,4	- 90	- 50	- 62	- 50,5
(%PKB)	- 13,9	- 25,0	- 19,5	- 6,6	- 3,3	- 3,9	- 3,1
Kurs walutowy soma/USD (średni)	10,8	20,8	39,0	47,8	48,3	46,9	43,7
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)							
(koniec okresu)	80,1	17,2	33,9	10,2	3,0	38,1	33,4
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)		242,4	- 345,2	25,0	126,3	35,6	64,3
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	71,0	32,2	7,2	- 4,6	- 18,6	18,9	10,9
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	- 73,5	- 27,2	15,1	19,1	49,0	105,2	131,7
Stopa dyskontowa (średnia)	64,1	73,4	60,9	51,9	37,3	24,8	21,7
Stopa depozytowa (średnia)		35,8	35,6	18,4	12,5	5,9	5,0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto							
(zmiana w %)	57,8	16,0	34,0	14,4	24,5	15,0	18,0
Stopa bezrobocia (%)	4,4	4,3	5,4	5,6	5,0	4,0	4,4

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; Transition Update, maj 2004.

LITWA

Główne problemy

- Dla Litwinów rok 2003 kojarzy się głównie ze skandalem związanym z rzekomymi powiązaniem prezydenta R. Paksasa z mafią rosyjską oraz obcymi służbami specjalnymi. Na szczęście wpływ tego skandalu na wyniki gospodarcze okazał się niewielki.
- Z wyników makroekonomicznych najbardziej niepokojące jest wysokie bezrobocie (w dużej mierze strukturalne) i wysoki deficyt na rachunku obrotów bieżących.

Polityka gospodarcza

- Sektor finansów publicznych wykazał w 2003 r. deficyt równy 1,9% PKB. Mimo że dokonano pewnych zmian w polityce fiskalnej (1 stycznia 2003 r. weszło w życie nowe prawo o podatku PIT, poprawiono zarządzanie finansami administracji lokalnej, zredukowano wydatki na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych), MFW wskazuje na konieczność dalszej poprawy finansów państwa (lepsze planowanie dochodów i wydatków budżetowych, znalezienie alternatywnych źródeł wpływów do budżetu, poprawę administracji podatkowej i kontrolę finansów lokalnych).
- Kontynuowany jest proces prywatyzacji gospodarki. W pierwszej połowie 2003 r. sprzedano 409 przedsiębiorstw za łączną kwotę 109 mln litów. Najważniejsze transakcje to sprzedaż przedsiębiorstwa *Klaipeda Transport Company* (za 14 mln euro) oraz dystrybutora gazu *Suskystintos Dujos* (za 2 mln euro).
- W 2003 r. – zgodnie z zaleceniami UE i MFW – dokonano zmian w prawie nadzoru bankowego. W lipcu 2003 r. utworzono Komisję Regulacji i Nadzoru Instytucji Finansowych i Ubezpieczeniowych, której zadaniem jest ujednoczenie nadzoru nad całym sektorem finansowym. We wrześniu 2003 r. wprowadzono nowe prawo ubezpieczeniowe.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka litewska w 2003 r. rozwijała się bardzo szybko. Tempo wzrostu PKB, równe 8,9%, było najwyższe od momentu uzyskania przez ten kraj niepodległości. Szybki wzrost gospodarczy był spowodowany głównie wzrostem inwestycji (o 10,7%), konsumpcji indywidualnej (o 9,4%) i eksportu (o 6,3%). Wzrost eksportu, mimo pogorszenia koniunktury na rynkach UE, był możliwy dzięki inwestycjom we wcześniejszych latach, zwiększających potencjał produkcyjny litewskiej gospodarki.
- Największy wzrost w 2003 r. zanotowały następujące sektory gospodarki: przemysł, budownictwo i handel.
- Niska inflacja z ostatnich kilku lat przemieniła się w 2003 r. w deflację. W 2003 r. ceny spadły średnio o 1,2% (CPI), co wynikało głównie ze spadku cen niektórych dóbr importowanych w związku z deprecjacją dolara (kurs lita jest bowiem sztywno powiązany z euro) oraz niższych cen żywności.
- Stopa bezrobocia od 2001 r. maleje i w 2003 r. wyniosła 12,5%.
- Drugi rok z rzędu zwiększa się deficyt na rachunku obrotów bieżących: w 2003 r. wyniósł on 6,2% PKB. Przyczyną wysokiego deficytu jest wzrost konsumpcji i duży import związany z wcześniejszym napływem inwestycji z krajów UE.
- Bezpośrednie inwestycje zagraniczne netto zmalały z ok. 5% PKB w 2002 r. do niecałych 3% PKB w 2003 r.
- Rynek kapitałowy nadal nie jest dobrze rozwinięty. Kapitalizacja giełdy wynosiła na początku 2003 r. ok. 10% PKB, znacznie mniej niż w większości innych krajów transformujących się.
- W styczniu 2003 r. wszedł w życie nowy kodeks pracy. Wprowadzono także inne drobne zmiany mające na celu zmniejszenie bezrobocia.

Perspektywy rozwoju

- Prognoza MFW przewiduje obniżenie się tempa wzrostu gospodarczego do 6,7% i 6,3% w 2004 i 2005 r., co i tak umieści Litwę w grupie krajów o szybkiej dynamice PKB. Deflacja nie utrzyma się; prognozowany wzrost cen na najbliższe dwa lata wynosi odpowiednio 1,1% i 2,5%. Utrzyma się natomiast obecny poziom deficytu na rachunku obrotów bieżących (przewidywany wzrost importu związany ze wzrostem konsumpcji oraz poczynionymi inwestycjami zostanie skompensowany wyższym eksportem, wynikającym z przystąpienia do UE i ożywienia gospodarczego w tych krajach).

Tabela: Litwa

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4
PKB (miliony litów)	24781	43555	42608	44698	47498	50758	54846
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	6096,1	8070,7	8094,8	8654,4	9485,5	10273,3	11036,1
Realny PKB (zmiana w %)	3,3	7,3	-1,8	4,0	6,5	6,8	8,9
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	1,2	4,7	3,3	6,6	3,9	4,2	9,4
Inwestycje (zmiana w %)	1,8	21,8	-6,1	-9,0	13,5	12,4	10,7
Eksport (zmiana w %)	-2,4	4,6	-16,8	9,8	21,2	19,4	6,3
Import (zmiana w %)	7,7	6,2	-12,4	4,7	17,7	16,1	6,5
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	35,7	2,4	0,3	1,4	2,0	-1,0	-1,3
(średnio)	39,6	5,1	0,8	1,0	1,3	0,3	-1,2
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	20,3	-8,3	23,3	-7,8	1,9	2,1	-0,5
(średnio)	28,3	-3,9	1,7	16,0	-3,0	-2,8	-0,3
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-4,4	-5,8	-8,5	-2,8	-2,0	-1,2	-1,9
Bilans handlowy (miliony USD)	-698	-1518	-1405	-1104	-1108	-1337	-1530
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-614	-1298	-1194	-675	-574	-734	-1112
(% PKB)	-9,9	-11,9	-11,2	-6,0	-4,8	-5,3	-6,2
Kurs walutowy lit/USD (średni)	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	3,7	3,0
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	28,9	14,5	7,7	16,5	21,4	16,9	18,2
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	33,3	23,0	-14,8	46,8	19,7	8,9	-4,5
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	12,9	17,5	18,1	-2,2	9,3	22,3	42,4
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	821	1462	1244	1344	1657	2158	3087
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	26,7	6,1	6,3	3,6	3,4	2,2	1,8
Stopa depozytowa (średnia)	7,4	2,4	1,6	1,0	0,8	0,3	0,4
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	120,25	232,50	246,75	242,75	245,50	275,77	344,99
Stopa bezrobocia (%)	17,5	13,2	14,6	16,4	17,4	13,8	12,5

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, dane krajowego urzędu statystycznego.

ŁOTWA

Główne problemy

- Wysoki deficyt na rachunku obrotów bieżących, nierównowaga na rynku pracy (m. in. duże bezrobocie strukturalne, brak mobilności siły roboczej, niskie kwalifikacje pracowników), konieczność reformy sektora energetycznego.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa skarżą się głównie na trudności w kontaktach z administracją celną i podatkową, problemy z biurokracją na poziomie lokalnym, dużą korupcję urzędników państwowych.

Polityka gospodarcza

- Bilans sektora finansów publicznych zamknął się deficytem ok. 2% PKB, poniżej planowanych 3% PKB. Mniejszy deficyt budżetowy jest wynikiem bardzo dobrej ściągłości podatków, mimo ich wcześniejszej obniżki (od stycznia 2003 r. obniżono bowiem podatek CIT oraz składki na ubezpieczenia społeczne).
- Po tym jak Łotwa odmówiła rosyjskiej firmie państwowej *Transneft* sprzedaży po niskiej cenie udziałów w terminalu naftowym *Ventspils Nafta*, w styczniu 2003 r. Rosjanie wstrzymali dostawy ropy naftowej do portu *Ventspils*.
- Przeprowadzona prywatyzacja dziewiątego pod względem wielkości aktywów banku łotewskiego, *Latvijas Krajbanka*, wywołała wiele kontrowersji, związanych m. in. z ukrytą próbą zdobycia przez inwestora zagranicznego większości udziałów w łotewskim banku.
- Opóźniona została restrukturyzacja krajowego dostawcy energii elektrycznej *Latvenegro*. Na realizację czekają także inne niezbędne reformy rynku energetycznego, m. in. wzrost cen energii elektrycznej do poziomu pozwalającego na pokrycie kosztów (obecnie Łotwa ma jedne z najniższych cen energii wśród państw UE).
- W styczniu 2003 r. dokonano liberalizacji rynku telefonii stacjonarnej. Monopol *Lattelekomu* został złamany, na rynku pojawiło się 12 nowych operatorów, jednak z uwagi na wysokie ceny opłat za wynajem linii telekomunikacyjnych tylko jednemu z nich udało się zawrzeć porozumienie z *Lattelekomem* w sprawie wynajmu linii telefonicznych.
- Rządząca koalicja za jedno z głównych zadań stawia sobie walkę z korupcją: w styczniu 2003 r. utworzono Biuro ds. Walki z Korupcją.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Od 2000 r. utrzymuje się wysokie tempo wzrostu gospodarczego: w 2003 r. realny PKB wzrósł o 7,5%. Przyczyną dobrej koniunktury gospodarczej jest wysokie tempo wzrostu konsumpcji indywidualnej i inwestycji. Boom inwestycyjny jest skutkiem dużego napływu BIZ w ostatnich latach oraz bardzo niskich stóp procentowych, zaś do wzrostu konsumpcji przyczyniły się głównie wyższe płace realne.
- Inflacja wzrosła w 2003 r. do 3,0%, najwyższego poziomu od 1999 r., głównie z powodu wyższych cen dóbr konsumpcyjnych. Bezrobocie od 2000 r. maleje i w 2003 r. wyniosło 10,6%.
- Chociaż Rosja jest ważnym partnerem handlowym Łotwy (głównie z uwagi na handel tranzytowy), gospodarka łotewska jest w coraz większym stopniu powiązana z rynkiem UE i państwami skandynawskimi.
- W styczniu 2003 r. zarządzanie składkami emerytalnymi w ramach tzw. drugiego filaru przejęły licencjonowane prywatne towarzystwa emerytalne. Obecnie na rynku jest 5 funduszy emerytalnych, które zarządzają kapitałem o łącznej wartości ok. 10 mln euro.
- W lutym 2003 r. Łotwa zobowiązała się przed KE do przeprowadzenia reform rynku pracy, kładących nacisk na podwyższenie kwalifikacji siły roboczej, kontrolę systemu zasiłków dla bezrobotnych, dostosowanie wzrostu płac do wzrostu wydajności.
- We wrześniu 2003 r. uchwalono podniesienie płacy minimalnej z 70 latów (131 euro) do 80 latów (150 euro) od początku 2004 r.

Perspektywy rozwoju

- Wg prognoz MFW tempo wzrostu gospodarczego w 2004 i 2005 r. nieznacznie się obniży do poziomu 6,0%. Inflacja utrzyma się na obecnym poziomie 3,0%. Wysoki wzrost dochodów i ekspansywna polityka fiskalna może jednak zagrozić równowadze zewnętrznej. Restrykcyjne działania rządu są

niezbędne do zahamowania wzrostu płac i zadłużenia w bankach i tym samym do utrzymania kontroli nad wielkością deficytu na rachunku obrotów bieżących.

Tabela: **Łotwa**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	2,5	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
PKB (miliony latów)	2329	3592	3890	4348	4813	5195	5872
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	5078,1	6495,8	6837,1	7527,2	8362,3	9044,1	9682,7
Realny PKB (zmiana w %)	-0,9	4,8	2,8	6,8	7,9	6,1	7,5
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	0,6	1,1	3,7	7,4	7,8	7,2	4,6
Inwestycje (zmiana w %)	8,7	44,0	-4,0	20,0	17,0	10,4	
Eksport (zmiana w %)	3,3	4,9	-6,4	12,0	6,9	6,3	
Import (zmiana w %)	1,3	19,0	-5,2	4,9	12,6	4,5	
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	23,1	2,8	3,2	1,8	3,2	1,4	3,6
(średnio)	25,0	4,7	2,4	2,6	2,5	1,9	3,0
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	15,9	-1,9	-1,1	1,0	1,8	0,8	4,1
(średnio)	11,9	1,9	-4,0	0,6	1,7	1,0	3,2
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-4,0	-0,8	-3,9	-3,2	-2,0	-2,7	-2,0
Bilans handlowy (miliony USD)	-580	-1130	-1027	-1058	-1351	-1444	-2012
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-16	-650	-654	-493	-732	-659	-879
(% PKB)	-0,4	-10,7	-9,8	-6,9	-9,5	-7,8	-8,6
Kurs walutowy lat/USD (średni)	0,53	0,59	0,59	0,61	0,63	0,62	0,57
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	-23,1	5,9	8,0	27,9	20,8	21,0	21,1
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	-17,7	-32,3	-9,4	52,9	-1,0	-31,9	-78,5
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	-26,0	31,5	14,3	45,7	34,4	38,3	39,9
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	594	782	916	936	1243	1284	1465
Stopa refinansowa (koniec okresu)	24,0	4,0	4,0	3,5	3,5	3,0	3,0
Stopa depozytowa (średnia)	15,0	6,5	4,2	4,2	5,7	5,2	4,6
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	169,81	225,42	241,03	247,12	253,18	279,94	336,25
Stopa bezrobocia (%)	18,1	14,1	14,3	14,4	13,1	12,0	10,6

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, dane krajowego urzędu statystycznego.

MACEDONIA

Główne problemy

- Niskie zarobki i wysokie bezrobocie.
- Mimo poprawy sytuacji politycznej, w dalszym ciągu istnieje groźba odrodzenia się kryzysu narodowościowego w kraju.
- Zły klimat inwestycyjny oraz ryzyko związane z niepewną sytuacją polityczną odstrasza zagranicznych inwestorów. Niezbędne reformy dotyczą zmniejszenia biurokracji, wzmocnienia sądownictwa, modernizacji infrastruktury (m. in. sektora energetycznego i kolei) i dalszych zmian w sektorze bankowym.

Polityka gospodarcza

- Członkostwo w WTO od kwietnia 2003 r. i wcześniejsze podpisanie umów o bezcłowym handlu z sąsiednimi krajami zwiększyło stopień otwarcia gospodarki Macedonii. Przeciętna stawka celna wynosi obecnie 14,6%, a wszystkie ilościowe ograniczenia importu zostały zniesione (poza niektórymi kontyngentami importowymi zgodnymi z WTO).
- Udało się osiągnąć znaczną poprawę w polityce fiskalnej. Deficyt budżetowy został ograniczony z 5,7% PKB w 2002 r. do 1,6% PKB w 2003 r. Do spadku deficytu przyczyniły się m. in. niższe wydatki państwa na dobra i usługi oraz podwyższenie podstawowej stawki podatku VAT z 5% do 18%.
- Denar jest powiązany prawie sztywno z euro (od 1998 r. kurs walutowy w stosunku do euro praktycznie się nie zmienił).
- Podczas gdy prywatyzacja małych przedsiębiorstw jest prawie zakończona, prywatyzacja dużych przedsiębiorstw państwowych przebiegała dotychczas powoli. Wynika to z małego zainteresowania zagranicznych inwestorów takimi przedsiębiorstwami oraz z niechęci władz do zwiększania i tak już dużego bezrobocia. W 2003 r. podjęto znaczące próby przyspieszenia prywatyzacji, które powinny doprowadzić do likwidacji Agencji Prywatyzacji w 2004 r.
- Reformy w transporcie kolejowym doprowadziły do podziału w 2003 r. dotychczasowego monopolisty na dwie niezależne spółki, zajmujące się infrastrukturą i przewozami.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka kraju odradza się po kryzysie z 2001 r. W 2002 r. tempo wzrostu PKB wyniosło 0,7%, zaś rok później wzrost wynosił 2,8%. Przyczyną ożywienia gospodarczego był rosnący eksport i poprawa koniunktury w handlu i transporcie.
- Inflacja w dalszym ciągu była niewielka i wyniosła w 2003 r. średnio 1,1%, jednak pod koniec roku nieznacznie wzrosła do 2,5%.
- Wysokie bezrobocie (ponad 36% w 2003 r.) od 2001 r. wykazuje tendencję wzrostową. Rzeczywiste bezrobocie może być jednak mniejsze z uwagi na duże rozmiary szarej strefy (szacowanej na 40% PKB). Ponad połowa zarejestrowanych bezrobotnych nie ma praktycznie żadnych kwalifikacji.
- Macedonia notuje wysoki deficyt handlowy (-769 mln USD) i wysoki deficyt na rachunku obrotów bieżących (-6,3% PKB). Przyczyną jest m. in. trwale załamanie niektórych gałęzi eksportu w związku z kryzysem bezpieczeństwa. Jednak niektóre gałęzie, np. przemysł stalowy i włókiennictwo, odnotowały znaczny wzrost eksportu.
- Poważną barierę w rozwoju prywatnej przedsiębiorczości stanowi korupcja. Jednym z priorytetów rządu jest jej zmniejszenie. W czerwcu 2003 r. przyjęty został rządowy program zwalczania korupcji. W celu rozwoju przedsiębiorczości rząd planuje także wprowadzenie znacznych ułatwień w tworzeniu nowych firm (polegających na załatwieniu wszystkich formalności w jednym miejscu).
- Zmniejszeniu bezrobocia mają służyć przeprowadzone lub planowane reformy rynku pracy, obejmujące m. in. zachęcenie do zatrudniania długookresowo bezrobotnych, zaostrenie kryteriów przyznawania zasiłków oraz skrócenie terminu odpraw pieniężnych.
- Średnie miesięczne zarobki wynosiły w październiku 2003 r. 243 USD, ok. 2-2,5% więcej niż rok wcześniej.

Perspektywy rozwoju

- MFW przewiduje poprawę koniunktury gospodarczej w najbliższych dwóch latach ze wzrostem PKB 4,0% oraz 4,5% w 2004 i 2005 r. Wzrost ten zależeć będzie jednak w dużej mierze od tego, czy

osiągnięta stabilność polityczna kraju okaże się trwała.

- Przystąpienie do WTO i związane z tym podpisanie umów handlowych z sąsiadami powinno przyspieszyć wzrost eksportu Macedonii i wzrost gospodarczy.

Tabela: **Macedonia**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
PKB (miliony denarów)	169521	194981	209010	236389	233841	241243	254592
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	5294,2	5807,9	6109,8	6482,3	6306,2	6401,1	6674,5
Realny PKB (zmiana w %)	-1,2	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,7	2,8
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	-7,5	2,8	3,3	21,7	-6,3	14,9	
Inwestycje (zmiana w %)	7,2	5,0	4,2	8,9	-8,8	16,5	
Eksport (zmiana w %)	-14,0	20,9	5,1	31,9	-12,6	-6,5	
Import (zmiana w %)	-12,1	18,3	-0,3	34,9	-11,4	7,5	
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	9,0	0,8	2,3	6,0	3,7	1,1	2,5
(średnio)	16,4	2,3	-1,3	6,5	5,3	2,4	1,1
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	2,2	-0,2	4,2	7,9	-2,5	1,1	
(średnio)	3,9	4,0	-0,1	8,9	-1,2		
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-1,0	-1,7	0,0	1,8	-7,2	-5,7	-1,6
Bilans handlowy (miliony USD)	-221	-515	-496	-690	-522	-764	-769
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-222	-269	-33	-75	-234	-321	-295
(% PKB)	-5,0	-7,5	-0,9	-2,1	-6,8	-8,6	-6,3
Kurs walutowy denar/USD (średni)	37,9	54,5	56,9	65,9	68,0	64,4	54,0
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)		14,4	29,7	24,4	66,3	-8,0	2,8
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	-346,3	9,7	78,4	68,4	-43,4	115,1	-0,9
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	-62,2	-33,1	12,1	-17,2	33,8	-14,7	16,8
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	283	348	528	727	1043	708	844
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	15,0	8,9	8,9	7,9	10,7	10,7	6,5
Stopa depozytowa (średnia)	24,1	11,7	11,4	11,2	10,0	9,6	8,0
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	10,4	3,7	2,9	5,5	3,6	6,9	4,8
Stopa bezrobocia (%)	37,7	34,5	32,4	32,2	28,9	31,9	36,7*

* Dane z kwietnia 2003 r.

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, Transitions Online.

MOŁDOWA

Główne problemy

- Mimo niewielkiej poprawy klimatu inwestycyjnego, polityka państwa bardzo ogranicza prywatną przedsiębiorczość. Zagraniczni inwestorzy wycofują się z kraju, a napływ BIZ znacząco maleje.
- Nadal utrzymuje się wysokie zadłużenie zagraniczne.
- Bardzo poważnym problemem jest ubóstwo.

Polityka gospodarcza

- Restrykcyjna polityka fiskalna pozwoliła na osiągnięcie w 2003 r. niewielkiej nadwyżki finansów publicznych, wynoszącej 0,2% PKB.
- Mimo że Mołdowa była jednym z pierwszych krajów WNP, które wstąpiły do WTO, handel międzynarodowy jest w dużym stopniu ograniczony przez liczne restrykcje eksportu wprowadzone albo przez głównych partnerów handlowych (np. ograniczenia w eksporcie artykułów rolnych) albo przez samą Mołdowę (np. ograniczenia w eksporcie złomu). Mołdowa zobowiązała się jednak wobec MFW do likwidacji tych barier.
- Prywatyzacja została praktycznie wstrzymana. Oprócz ważnych strategicznie firm telekomunikacyjnych, energetycznych i spożywczych (jak winiarnie i zakłady tytoniowe), na sprzedaż w większości oczekiwały wielkie, przynoszące straty przedsiębiorstwa. Zahamowanie prywatyzacji wynika z polityki rządu, który próbował kwestionować lub unieważniać niektóre transakcje prywatyzacyjne.
- Znaczna interwencja państwa w gospodarkę doprowadziła do wycofania się z kraju wielu inwestorów zagranicznych. Ci, którzy pozostali, są poddawani licznym naciskom ze strony rządu, organów podatkowych oraz sądownictwa. Spowodowało to znaczny spadek napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich, które w 2002 r. wynosiły ok. 7% PKB, zaś w 2003 r. tylko ok. 2% PKB.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka kontynuuje szybki wzrost po recesji, która zakończyła się w 1999 r. Tempo wzrostu PKB w 2003 r. wyniosło 6,3%. Głównym motorem koniunktury gospodarczej była produkcja przemysłowa, mimo że sektor ten wymaga głębokich reform i wytwarza poniżej możliwości produkcyjnych.
- Dobra koniunktura wystąpiła także w rolnictwie, mimo nieprzychylnych warunków atmosferycznych w pierwszej połowie 2003 r.
- Po dwóch latach jednocyfrowej inflacji, rok 2003 zamknął się inflacją na poziomie 15,8%, wywołaną głównie przez wysokie ceny żywności.
- Mimo znacznego wzrostu eksportu, deficyt handlowy wzrósł w 2003 r. do 522 mln USD, zaś deficyt na rachunku obrotów bieżących wyniósł 8,0% PKB. Przy braku napływu kapitału zagranicznego doprowadziło to do znacznego zmniejszenia rezerw dewizowych kraju.
- Dług zagraniczny utrzymał się na poziomie 1,7 mld USD.
- Bank Światowy wskazał na niewielką poprawę klimatu inwestycyjnego w Mołdowie w 2003 r. Zmniejszono administracyjne bariery rozwoju przedsiębiorczości i ograniczenia w handlu międzynarodowym, usprawniono administrację podatkową, zmniejszono korupcję (która jednak nadal jest poważnym problemem). Mimo to mołdowskie przedsiębiorstwa nadal działają w gorszym otoczeniu biznesowym niż firmy z sąsiednich krajów.
- Mołdowa jest jednym z najbiedniejszych krajów w regionie. Ponad 40% społeczeństwa żyje w biedzie (z miesięcznym dochodem poniżej 20 USD), z czego większość nie jest w stanie zaspokoić nawet swoich potrzeb żywieniowych (dochód poniżej 15 USD). Występują duże nierówności dochodowe (zakres ubóstwa jest największy w małych miastach i na obszarach rolniczych).

Perspektywy rozwoju

- Prognoza MFW przewiduje obniżenie tempa wzrostu gospodarczego do 5,0% w 2004 r. i 4,0% w 2005 r. oraz obniżenie stopy inflacji do 9,5% i 6,9%. W najbliższej przyszłości utrzyma się duże uzależnienie od rynków wschodnich, jeżeli nie zostaną przeprowadzone zasadnicze reformy, mogące zwiększyć wymianę handlową z Zachodem.

Tabela: **Mołdowa**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
PKB (miliony lei)	7550	10370	13800	16020	19052	22040	26720
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1578,2	1467,5	1437,6	1501,0	1634,2	1771,8	1905,9
Realny PKB (zmiana w %)	-1,4	-6,5	-3,4	2,1	6,1	7,2	6,3
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	0,4	5,1	-13,8	27,6			
Inwestycje (zmiana w %)	-14,9	1,5	-14,7	-0,7			
Eksport (zmiana w %)	25,5	-22,1	-22,7	6,8			
Import (zmiana w %)	27,7	-11,0	-36,4	29,8			
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	23,8	18,3	43,7	18,4	6,3	4,4	15,8
(średnio)	30,2	7,7	39,3	31,1	9,6	5,2	11,8
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	46,6	13,6	58,6	24,2	5,9	5,2	8,9
(średnio)	52,9	9,7	44,0	28,5	5,7		
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-5,8	-6,5	-5,5	-1,4	-0,3	-0,9	0,2
Bilans handlowy (miliony USD)	-55	-388	-135	-307	-313	-378	-522
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-115	-334	-47	-121	-72	-99	-154
(% PKB)	-6,8	-17,3	-3,6	-9,4	-4,9	-6,1	-8,0
Kurs walutowy lei/USD (średni)	4,5	5,4	10,5	12,4	12,9	13,6	13,9
Podaż szerokiego pieniądza (M3)							
(zmiana w %)	65,2	-8,6	42,6	40,1	36,4	36,0	30,7
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	27,7	-231,4	129,3	517,7	16,5	48,6	43,8
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	64,7	29,2	18,1	14,4	29,6	25,2	23,6
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	267	223	210	231	234	275	288
Stopa dyskontowa (koniec okresu)		30,9	32,6	20,8	11,0	5,1	11,5
Stopa depozytowa (średnia)		21,7	27,5	24,9	20,9	14,2	12,6
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	32,1	14,6	21,6	33,9	27,3	38,6	20,4
Stopa bezrobocia (%)		9,2	11,1	8,5	7,3	7,4	

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*.

POLSKA

Główne problemy

- Niewydolny system sędziowski; w 2003 r. na wydanie prawomocnego wyroku sądowego w sprawach gospodarczych czekało się średnio 1004 dni, co w międzynarodowych rankingach sytuuje Polskę obok Burkina Faso.
- Narastający dług publiczny, który z uwagi na zapisy w konstytucji grozi nie tylko odsunięciem w czasie wejścia do strefy euro, lecz w razie przekroczenia granicy 60% PKB zmusi rząd do przedstawienia zrównoważonego budżetu. To z kolei z pewnością oznaczać będzie gwałtowne wycofanie się części inwestorów z polskiego rynku i głębokie dostosowania polityki fiskalnej (drastyczne podniesienie podatków i ograniczenie wydatków) ograniczające tempo wzrostu gospodarczego.
- Spowolnienie tempa prywatyzacji, co nie tylko zmniejsza przychody budżetu państwa, lecz oznacza również zahamowanie procesu restrukturyzacji majątku państwowego.

Polityka gospodarcza

- W 2003 r. deficyt finansów publicznych, liczony zgodnie z metodologią MFW, powiększył się do 6,9% PKB, zaś dług publiczny przekroczył 50% PKB. Rozluźnienie polityki fiskalnej, do jakiego doszło w ciągu ostatnich trzech lat, jest wynikiem przede wszystkim spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego, błędów popełnionych przy tworzeniu budżetu i gwałtownego wzrostu wydatków sfery publicznej (nieefektywny system ubezpieczeń zdrowotnych, wzrost skali transferów socjalnych, dopłaty do pozostających pod kontrolą państwa przedsiębiorstw – przede wszystkim PKP). Niestety ani w budżecie na 2003 r., ani w ustawie na rok 2004 nie udało się dokonać znaczących cięć wydatków, choć deficyt w 2004 r. będzie zapewne mniejszy z uwagi na wysokie tempo wzrostu gospodarczego i zwiększenie się przychodów (dostosowanie systemu podatków pośrednich do wymagań UE). Przedstawiony w drugiej połowie 2003 r. program reform sektora publicznego nazywany „Planem Hausnera” nie został przyjęty (z wyjątkiem dwóch ustaw) przez parlament. Oznacza to, że Polska w 2004 r. przekroczy zapewne konstytucyjną granicę długu publicznego w wysokości 55% PKB.
- W 2003 r. Rada Polityki Pieniężnej utrzymywała neutralne nastawienie w polityce pieniężnej, co przekładało się na stopniowe obniżanie stóp procentowych wraz z malejącym wskaźnikiem inflacji. Stopy procentowe zostały obniżone o 150 punktów bazowych, co odzwierciedla spadek średniorocznej stopy inflacji o 1 punkt procentowy. Spadek tempa wzrostu cen, do którego doszło mimo głębokiej deprecjacji złotego wobec euro, był spowodowany przede wszystkim niewielkim wzrostem popytu krajowego, który ograniczał możliwości podwyżek, oraz niskimi cenami żywności i słabnącym w stosunku do złotego dolarem, który ograniczał negatywny wzrost cen paliw na światowych rynkach.
- W 2003 r. nie udało się znacząco poprawić klimatu inwestycyjnego. Strumień BIZ pozostał na poziomie zbliżonym do 2002 r. (3,6 mld USD w 2003 r. wobec 3,8 mld w 2002 r.). Było to w znacznej mierze spowodowane praktycznym wstrzymaniem procesu prywatyzacji (rząd zrealizował mniej niż 30% planowanych z tego tytułu wpływów). Co więcej, Polsce po raz kolejny nie udało się przyciągnąć ważnej z promocyjnego punktu widzenia inwestycji koncernu motoryzacyjnego. Wyniki ankiet przeprowadzonych wśród zagranicznych inwestorów dowodzą, że największymi problemami, z jakimi muszą borykać się przedsiębiorcy, są korupcja, biurokracja i niewydolność wymiaru sprawiedliwości. Jednak dzięki znacznemu wzrostowi eksportu udało się ograniczyć zarówno deficyt w bilansie obrotów bieżących (o blisko 2 punkty procentowe stosunku do PKB), jak i ujemne saldo handlu zagranicznego.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Dynamika wzrostu gospodarczego przekroczyła o blisko 1 punkt procentowy najbardziej optymistyczne prognozy analityków. Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego był szybki przyrost wartości eksportu, który z kolei spowodowany był – z jednej – strony deprecjacją złotego w stosunku do euro, z drugiej zaś niebagatelnym wysiłkiem polskich przedsiębiorstw zdobywających rynki zagraniczne. W 2003 r. dyskutowały one efekty wcześniejszej intensywnej restrukturyzacji.
- Negatywnym elementem w generalnie pozytywnej ocenie wyników ekonomicznych polskiej gospodarki jest utrzymujące się bardzo wysokie bezrobocie. W 2003 r. GUS dokonał rewizji ex post danych dotyczących wielkości siły roboczej w Polsce, co sprawiło, że stopa bezrobocia zwiększyła się o 2 punkty procentowe. Wzrost stopy bezrobocia w ujęciu rocznym jest zatem przede wszystkim wynikiem

zmian statystycznych. Jednocześnie nastąpił jednak dalszy spadek liczby zatrudnionych w ujęciu rocznym. Wskaźnik ten obniżył się w 2003 r. o 4,5% i był to już piąty z kolei rok jego spadku. Wysokie bezrobocie stanowiło istotny czynnik wpływający na ograniczenie wzrostu popytu krajowego, który zwiększył się jedynie o 2,3%.

- W 2003 r. nie doszło również do spodziewanego przełamania negatywnych tendencji w dziedzinie inwestycji, które zmniejszyły się po raz trzeci z rzędu.

Perspektywy rozwoju

- Ujemna dynamika przyrostu inwestycji w trzech ostatnich latach może – zdaniem niektórych ekonomistów – wskazywać na to, że luka popytowa w polskiej gospodarce zmniejszyła się niemal do zera, a tym samym dalszy wzrost popytu globalnego może przełożyć się jedynie na wzrost nierównowagi zewnętrznej i wewnętrznej. Wyniki, jakie polska gospodarka zanotowała w I kw. 2004 r. zdają się wskazywać na dalsze możliwości przyspieszenia wzrostu. Prognozy wzrostu gospodarczego w 2004 r., które w roku ubiegłym oscylowały wokół 4,5%, po uwzględnieniu wyników z I kw. zostały podniesienie przez niemal wszystkie ośrodki badawcze do co najmniej 5%. Ten optymistyczny scenariusz zawiera jednak czynniki ryzyka. W przypadku niekorzystnych – w ocenie inwestorów zagranicznych – zmian politycznych czy też dalszego wstrzymywania przez rząd niezbędnych reform strukturalnych trudno liczyć na wzrost wydatków inwestycyjnych, a konieczność finansowania zwiększonych wydatków budżetowych wymusi zaoferowanie inwestorom specjalnej premii za ryzyko. Również zmiana nastawienia RPP z neutralnego na restrykcyjne może doprowadzić do podwyżki stóp procentowych. Tym samym ewentualny wzrost inwestycji, bez którego trudno wyobrazić sobie utrzymanie w średnim okresie wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego, może okazać się niewystarczający. Rosnąca rentowność bonów skarbowych oferowanych przez Ministerstwo Finansów na przetargach w 2004 r. może być pierwszą przesłanką realizacji tego niekorzystnego scenariusza.

Tabela: **Polska**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	38,6	38,7	38,7	38,6	38,6	38,3	38,3
PKB (miliardy złotych)	288,7	553,6	615,1	712,3	749,3	769,4	804,7
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	7 036	8 761	9 252	9 823	10 151	1 0403	10 854
Realny PKB (zmiana w %)	7,0	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	3,2	4,8	5,2	2,7	2,0	3,3	3,1
Inwestycje (zmiana w %)	16,5	14,2	6,8	2,7	-9,8	-5,8	-0,9
Eksport (zmiana w %)	23,6	11,0	1,0	17,5	8,0	5,0	6,0
Import (zmiana w %)	24,3	14,0	6,0	12,0	7,0	3,0	4,0
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	21,6	8,6	9,8	8,5	3,6	0,8	1,7
(średnio)	27,8	11,8	7,3	10,1	5,5	1,7	0,7
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	18,9	4,9	8,1	5,7	5,0	2,2	3,7
(średnio)	25,4	7,3	5,7	7,9	5,5	1,0	2,6
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-3,1	-3,2	-3,3	-3,5	-5,5	-6,7	-6,9
Bilans handlowy (miliony USD)	-1 912	-13 720	-14 380	-13 168	-11 675	-10 352	-9 661
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	5 310	-6 858	-11 569	-9 946	-7 166	-6 700	-3 972
(% PKB)	4,5	-4,3	-7,5	-6,1	-3,9	-3,6	-1,9
Kurs walutowy złoty/USD (średni)	2,4	3,5	4,0	4,3	4,1	4,1	3,9
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	34,9	24,7	20,1	11,8	9,2	-2,6	5,6
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	86,0	16,3	14,8	19,2	1,7	-1,4	2,7
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	20,1	20,6	19,1	5,1	11,8	2,6	8,0
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	15 477	28 547	28 714	26 290	25 937	28 130	32 780
Stopa referencyjna (koniec okresu)	29,0	15,5	16,5	19,0	11,5	6,8	5,3
Stopa depozytowa (średnia)	19,5	12,8	12,9	14,3	7,9	4,2	2,9
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	289,74	356,65	430,22	442,65	503,64	522,85	566,06
Stopa bezrobocia (%)	14,9	10,4	13,1	15,1	17,4	18,1	20,0

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, dane krajowego urzędu statystycznego.

ROSJA

Główne problemy

- Bardzo duże uzależnienie gospodarki od cen ropy naftowej. Obniżenie cen ropy może gwałtownie pogorszyć dobre wyniki makroekonomiczne osiągnięte w 2003 r.
- Ogromne nierówności społeczne.
- Dalszy spadek liczby ludności może doprowadzić do kryzysu demograficznego.
- Afera z koncernem *Yukos* dotycząca rzekomych oszustw podatkowych i aresztowanie prezesa tej spółki podważyły wiarygodność kraju w oczach inwestorów zagranicznych.

Polityka gospodarcza

- Bilans sektora finansów publicznych był w 2003 r. dodatni i wyniósł 1,0% PKB. Nadwyżka budżetu federalnego była jeszcze większa: 1,7% PKB.
- Na początku 2004 r. utworzony został fundusz stabilizacyjny z kapitałem początkowym 3,6 mld USD. Zadaniem funduszu jest łagodzenie skutków wahań cen surowców.
- W połowie 2003 r. rząd przyjął program prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych na lata 2004 – 2006. Program przewiduje sprzedaż do końca 2004 r. akcji firm, w których udziały państwa nie przekraczają 25%, do końca 2005 r. – firm, gdzie państwo jest właścicielem od 25% do 50% akcji, natomiast w 2006 r. zacznie się sprzedaż przedsiębiorstw, w których ponad 50% akcji jest w rękach państwa. Prywatyzacja powinna zakończyć się do 2008 r.
- W maju 2003 r. uchwalony został nowy kodeks celny, który wszedł w życie w 2004 r. Nowy kodeks uprościł procedury celne, ograniczył swobodę urzędników celnych w podejmowaniu decyzji.
- W marcu 2003 r. parlament przyjął projekt ustawy o liberalizacji obrotu dewizowego. Projekt umożliwia obywatelom obracanie na krajowym rynku obcymi walutami do wartości 1500 USD bez wcześniejszej autoryzacji, zakup zagranicznych papierów wartościowych do 75000 USD i otwieranie rachunków dewizowych w krajach OECD. Całkowita liberalizacja rynku walutowego ma nastąpić do 2007 r.
- Zmieniono prawo podatkowe. Od 2004 r. obniżono m. in. stawkę podatku VAT z 20% do 18% oraz zlikwidowano 5-procentowe lokalne podatki od sprzedaży. Szacuje się, że zmiany te pozwolą zmniejszyć obciążenia podatkowe o wartość 1% PKB.
- Uchwalony został plan restrukturyzacji sektora energetycznego na lata 2003 – 2005.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka Rosji wykazała w 2003 r. wysokie tempo wzrostu PKB, wynoszące 7,3%. Głównym motorem wzrostu gospodarczego była produkcja i eksport ropy naftowej, której wysokie ceny przełożyły się na zwiększoną konsumpcją krajową i wyższe inwestycje.
- Inflacja zmalała w 2003 r. do 13,7%. Przyczyniły się do tego m. in. niższe od planowanych podwyżki cen regulowanych.
- Rubel cały czas zyskuje na wartości i po pięciu latach aprecjacji waluty Rosja praktycznie straciła przewagę konkurencyjną, którą uzyskała na skutek dewaluacji rubla w 1998 r. O wzroście zaufania do krajowej waluty świadczy 35% wzrost depozytów denominowanych w walucie krajowej, podczas gdy depozyty dolarowe wzrosły tylko o 5%.
- Wysoki wzrost inwestycji krajowych i zagranicznych oraz wzrost importu maszyn i urządzeń jest oznaką pewnego przyspieszenia procesu restrukturyzacji i modernizacji niektórych gałęzi gospodarki. Jednak proces ten jest ciągle w początkowej fazie z uwagi na brak bodźców do przeprowadzania reform (nierozstrzygnięte do końca kwestie własności wielkich zakładów, ograniczony dostęp do finansowania inwestycji, brak doświadczonej kadry kierowniczej, słaba konkurencja, wysoka korupcja).
- W styczniu 2003 r. weszło w życie prawo umożliwiające działalność prywatnym funduszom emerytalnym. Od 2004 r. inwestowaniem skladek emerytalnych, oprócz podmiotów państwowych, będzie się też zajmować 55 funduszy prywatnych.
- W 2003 r. płace realne wzrosły o 13,7%, a emerytury o 8,5%. Jednak zarobki są nadal niskie: przeciętna płaca wynosiła 193 USD, a emerytura 60 USD.
- Korzyści z wysokiego wzrostu gospodarczego czerpie głównie klasa średnia (ok. 30 mln obywateli z miesięcznymi zarobkami powyżej 230 USD) i wyższa. W 2003 r. 27,8 mln Rosjan żyło poniżej granicy ubóstwa (70 USD miesięcznie). O dużych nierównościach dochodowych świadczy też fakt, że 20%

najgorzej zarabiających otrzymuje 6% dochodu narodowego, a 20% najlepiej zarabiających przejmuje 46% dochodu.

Perspektywy rozwoju

- MFW przewiduje wzrost PKB w Rosji na poziomie 6,0% w 2004 r. i 5,3% w 2005 r. Główne przyczyny spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego to prawdopodobny spadek cen ropy naftowej, dalsza aprecjacja rubla oraz wzrost niepewności inwestorów dotyczący relacji między państwem a firmami prywatnymi po aferze z koncernem naftowym *Yukos*.

Tabela: **Rosja**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	148,0	146,4	145,6	145,2	144,4	145,3	144,9
PKB (miliardy rubli)	1428,5	2629,6	4823,2	7305,6	8943,6	10834,2	13304,7
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	6028,0	5930,2	6440,6	7240,1	7829,8	8315,0	9000,6
Realny PKB (zmiana w %)	-4,0	-5,3	6,4	10,0	5,1	4,7	7,3
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	-4,6	-3,3	-2,9	7,2	9,7	8,5	7,3
Inwestycje (zmiana w %)	-7,5	-12,4	6,4	18,1	10,2	3,0	12,9
Eksport (zmiana w %)	7,3	1,9	11,2	9,5	3,6	10,2	6,7
Import (zmiana w %)	16,6	-17,4	-17,0	32,4	18,0	19,1	3,2
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	128,6	84,5	36,8	20,1	18,6	15,0	12,0
(średnio)	197,7	27,6	86,1	20,8	21,6	15,7	13,7
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	175,0	23,2	67,3	31,6	10,7	17,1	13,1
(średnio)	236,5	7,1	58,9	46,6	19,2	14,0	15,6
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-6,6	-8,2	-3,1	2,7	2,9	1,4	1,0
Bilans handlowy (miliony USD)	19816	16429	36014	60171	48120	46335	59600
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	6963	218	24615	46839	33934	29520	39100
(% PKB)	2,2	0,1	12,6	18,0	11,1	8,6	9,0
Kurs walutowy rubel/USD (średni)	4,6	10,0	24,6	28,2	29,2	31,4	30,7
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	125,8	19,8	57,2	62,4	40,9	32,4	50,5
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	11,2	-1072,6	193,9	639,1	50,9	44,4	32,8
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	87,8	71,0	36,1	12,1	27,0	26,5	26,5
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	21950	30131	15865	30182	40307	51539	77876
Stopa refinansowa (koniec okresu)	160,0	60,0	55,0	25,0	25,0	21,0	16,0
Stopa depozytowa (średnia)	102,0	17,1	13,7	6,5	4,9	5,0	4,5
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	94,6	10,7	47,7	43,2	45,8	36,2	24,6
Stopa bezrobocia (%)	9,2	12,3	12,6	9,8	8,9	8,6	8,5

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*.

RUMUNIA

Główne problemy

- UE nadal nie uznaje gospodarki Rumunii za gospodarkę rynkową.
- Wysoka korupcja, niesprawny system administracji publicznej i sądownictwa to najważniejsze czynniki ograniczające prywatną przedsiębiorczość.
- Wysoki deficyt handlowy i deficyt na rachunku obrotów bieżących.

Polityka gospodarcza

- Do końca 2003 r. kraj zamknął tymczasowo 22 z 30 rozdziałów *acquis communautaire*.
- Wysokie wpływy podatkowe pozwoliły rządowi na redukcję deficytu finansów publicznych do 2,4% PKB, tj. mniej niż rok wcześniej (2,7%) i poniżej założeń (2,65%).
- Bank Centralny zastrzył w 2003 r. politykę monetarną w celu powstrzymania deprecjacji waluty i niedopuszczenia do gwałtownego spadku rezerw. Restrykcyjna polityka stała się też pomocna w tłumieniu inflacji: podwyżki stóp procentowych w 2003 r. miały zapobiec gwałtownemu wzrostowi ilości kredytów udzielanych sektorowi prywatnemu.
- W marcu 2003 r. Bank Centralny Rumunii przyjął euro jako walutę referencyjną w operacjach otwartego rynku.
- Podczas gdy prywatyzacja małych i średnich firm jest prawie zakończona, restrukturyzacja i sprzedaż kilku wielkich przedsiębiorstw państwowych jest opóźniona w stosunku do terminów ustalonych z MFW i Bankiem Światowym. Na prywatyzację oczekuje jeszcze ponad 1300 przedsiębiorstw. Dla większości firm przemysłowych, które przynoszą straty, perspektywy prywatyzacji nie poprawiły się, mimo decyzji rządu o zwolnieniu w I poł. 2003 r. ponad 22800 pracowników.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Gospodarka Rumunii trzeci rok z rzędu wykazuje wysoki wzrost gospodarczy. W 2003 r. tempo wzrostu PKB wyniosło 4,9%, identycznie jak rok wcześniej. Dobra koniunktura w 2003 r. była wywołana głównie ekspansją inwestycji i konsumpcji indywidualnej: wzrost tej ostatniej wynikał ze znacznych podwyżek płac realnych i gwałtownego zwiększenia się ilości kredytów udzielonych sektorowi prywatnemu.
- Największą dynamikę w 2003 r. wykazał przemysł i budownictwo.
- Ceny w 2003 r. wzrosły średnio o 15,4%, mniej niż w poprzednich latach. Spadek inflacji nastąpił mimo wzrostu cen energii i żywności w II poł. 2003 r. oraz mimo presji inflacyjnej wywołanej wysokim popytem.
- Wysoki wzrost inwestycji i konsumpcji doprowadził do znacznego pogorszenia się salda bilansu handlowego (z -2613 mln USD do -4494 mln USD) oraz salda na rachunku obrotów bieżących (z -3,5% do -6,1% PKB) w latach 2002–2003. Prawie połowa deficytu na rachunku obrotów bieżących jest finansowana poprzez napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych netto, które w 2003 r. wyniosły niecałe 3% PKB.
- W 2003 r. podjęte zostały działania mające pobudzić rozwój prywatnej przedsiębiorczości, takie jak uproszczenie podatków i procedur rejestracyjnych dla firm krajowych i zagranicznych. Jednak mimo tych zmian klimat gospodarczy pozostaje nadal słaby. Problemem w rozwoju prywatnej przedsiębiorczości są m. in. częste zmiany prawa, możliwości nadużyć z powodu różnej interpretacji przepisów, bardzo słaby system sądowniczy.
- Dużym problemem jest korupcja. *Transparency International* uznaje Rumunię za najbardziej skorumpowany kraj wśród obecnych i przyszłych członków UE.
- W marcu 2003 r. weszło w życie nowe prawo pracy, chroniące interesy pracowników. Pracodawcy wskazują jednak, że zmiany te mogą zmniejszyć elastyczność rynku pracy i zahamować rozwój sektora prywatnego poprzez wzrost kosztów pracy.

Perspektywy rozwoju

- Prognoza MFW przewiduje utrzymanie się w latach 2004–2005 wysokiego tempa wzrostu gospodarczego na poziomie 5,0%, dzięki ekspansji popytu krajowego. Inflacja powinna obniżyć się do 12,0% w 2004 r. i 7,2% w 2005 r. Jednak spadek inflacji jest w dużej mierze uwarunkowany

skutecznością polityki antyinflacyjnej, mającej powstrzymać gwałtowny wzrost kredytów i konsumpcji krajowej.

- Na 2004 r. planowane jest zwiększenie deficytu budżetowego do 3% PKB. Jest to głównie wynik prognozowanego wzrostu wydatków na transfery i subwencje, a także dużych inwestycji w infrastrukturę (modernizacja elektrowni i budowa autostrad).

Tabela: **Rumunia**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	22,7	22,5	22,5	22,4	22,3	21,7	21,7
PKB (biliony lei)	72,1	373,8	545,7	803,8	1167,2	1499,9	1815,2
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	5495,0	5416,4	5440,8	5676,9	6158,1	6546,5	6974,0
Realny PKB (zmiana w %)	7,1	-4,8	-1,2	1,8	5,3	4,9	4,9
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	12,9	1,4	-1,1	0,1	6,4	3,0	7,1
Inwestycje (zmiana w %)	6,9	-5,7	-4,8	4,6	6,6	8,5	9,2
Eksport (zmiana w %)	17,0	-1,7	9,7	23,9	10,6	16,0	10,0
Import (zmiana w %)	16,4	11,4	-5,1	29,1	17,5	12,0	16,0
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	27,8	40,6	54,8	40,7	30,2	17,9	14,1
(średnio)	32,3	59,1	45,8	45,7	34,5	22,5	15,4
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	32,0	19,8	62,9	48,6	29,9	21,9	19,3
(średnio)	35,1	33,2	42,2	51,5	40,9	24,6	20,7
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-2,5	-5,0	-3,5	-3,7	-3,5	-2,7	-2,4
Bilans handlowy (miliony USD)	-1577	-2625	-1092	-1684	-2969	-2613	-4494
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-1774	-2917	-1296	-1347	-2349	-1573	-3318
(% PKB)	-5,0	-6,9	-3,6	-3,6	-5,8	-3,5	-6,1
Kurs walutowy lej/USD (średni)	2033	8875	15333	21693	29061	33055	33200
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	71,6	48,9	45,0	38,0	46,2	38,1	22,1
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	-44,6	4,4	183,2	124,4	84,4	38,0	6,4
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	85,4	71,3	20,1	15,5	26,9	39,9	50,4
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	1447	2837	2973	4057	5287	7405	9278
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	29,0	20,4
Stopa depozytowa (średnia)	36,5	38,3	45,4	32,7	23,4	12,8	
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	103,96	148,57	127,68	132,51	147,37	164,94	203,05
Stopa bezrobocia (%)	9,5	10,4	11,8	10,5	8,8	8,2	7,2

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, dane krajowego urzędu statystycznego.

SERBIA I CZARNOGÓRA

Główne problemy

- Bardzo silny wpływ polityków na gospodarkę, czego przykładem było odwołanie dotychczasowego prezesa banku centralnego i wybór nowego przeprowadzony w atmosferze skandalu i podejrzeń o „głosowanie na cztery ręce” przez członków partii rządzącej.
- Zakres korupcji i związków przedstawicieli władz ze zorganizowana przestępczością, czego sztandarowym przykładem było zawieszenie przez Komisję Europejską preferencyjnych cel na eksport cukru do UE w wyniku podejrzeń wysuniętych wobec jednego z „baronów cukrowych”, który pozostaje niezwykle hojnym sponsorem partii rządzącej.
- Zadłużenie zagraniczne sięgające 70% PKB.

Polityka gospodarcza

- Proces prywatyzacji objął w 2003 r. ponad 1000 przedsiębiorstw znajdujących się pod kontrolą państwa, co pozwoliło osiągnąć przychody z prywatyzacji w wysokości ok. 1,3 mld USD. Wśród największych transakcji można wymienić przejęcie dwóch zakładów tytoniowych przez Philipa Morrisa i British-American Tobacco, sprzedaż Beopetrolu rosyjskiej firmie Lukoil i zakup dwóch największych krajowych browarów przez belgijski Interbrew i turecki Efes Pilsen. Niezależni ekonomiści zwracają jednak uwagę na to, że rząd sprzedaje przedsiębiorstwa znajdujące się w najlepszej kondycji bądź działające w sektorach strategicznych i zainteresowanie pozostałymi firmami jest już znacznie mniejsze. Sfinalizowanie transakcji prywatyzacyjnych pozwoliło na podwojenie strumienia BIZ w stosunku do poprzedniego roku.
- W 2003 r., podobnie jak w latach ubiegłych, realizowana była kombinacja umiarkowanie restrykcyjnej polityki monetarnej i fiskalnej. Stabilny kurs dinara został wykorzystany jako kotwica nominalna zmian, zaś tempo dewaluacji odzwierciedla różnice w stopie inflacji pomiędzy Serbią i Czarnogórą a strefą euro. Czynnikiem ułatwiającym prowadzenie polityki pieniężnej był znaczący wzrost rezerw walutowych. Zmniejszenie deficytu budżetowego o ok. 3 punkty w porównaniu z 2002 r. było możliwe przede wszystkim dzięki wyższym od zakładanych dochodom i utwardzeniu ograniczenia budżetowego w stosunku do przedsiębiorstw państwowych.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego o 2 punkty procentowe (z 4,0% do 2,0%) było spowodowane przede wszystkim katastrofalną suszą, która zmniejszyła produkcję rolną o ponad 10% i utrzymującą się recesją w przemyśle. W konsekwencji bezrobocie wzrosło do rekordowego w historii poziomu 32%, zaś deficyt w bilansie handlowym powiększył się o 22%. Udało się natomiast (po raz pierwszy w historii) obniżyć stopę inflacji do poziomu jednocyfrowego. Warto jednak w tym kontekście zauważyć, że nawet według ostrożnych szacunków w szarej strefie wytwarzane jest od 30% do 50% faktycznego PKB.
- Znaczący – w stosunku do ubiegłego roku – wzrost ujemnego salda w bilansie obrotów handlowych i bieżących może być w pewnej mierze przeszacowany, przede wszystkim ze względu na zaniżanie w oficjalnych danych wartości eksportu i transferów prywatnych z zagranicy. W wyniku podpisania porozumienia z Klubem Paryskim możliwa stała się obsługa zadłużenia zagranicznego, ale jego koszty zaczną znacząco rosnać od 2005 r. Nie udało się natomiast dojść do porozumienia z wierzycielami skupionymi w Klubie Londyńskim (ok. 2,5 mld USD długu).

Perspektywy rozwoju

- Perspektywy wzrostu gospodarczego Serbii i Czarnogóry zależą silnie od sytuacji politycznej w tym kraju i osiągnięcia konsensusu w kwestii reform rynkowych, szczególnie w odniesieniu do restrukturyzacji i prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw. Niemniej jednak osiągnięcie w średnim okresie 2-4% wzrostu PKB jest bardzo prawdopodobne. Wyższe tempo wzrostu uzależnione jest przede wszystkim od skali napływu BIZ i sposobów redukcji i obsługi wysokiego zadłużenia zagranicznego

Tabela: Serbia i Czarnogóra

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	10,5	10,6	8,4	8,6	8,6	8,6	8,3
PKB (miliardy dinarów)		146,3	192,9	381,7	771,7	1 006,9	1 192,8
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)		4 369	3 527	3 795	4 104	4 321	4 555
Realny PKB (zmiana w %)	6,1	1,9	- 18,0	5,0	5,5	4,0	2,0
Spożycie indywidualne (zmiana w %)							
Inwestycje (zmiana w %)					13,5	16,1	16,6
Eksport (zmiana w %)							
Import (zmiana w %)							
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	120,4	44,5	36,5	113,5	39,3	15,2	7,7
(średnio)	78,6	29,5	37,1	69,9	91,1	21,2	11,3
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)							
(średnio)	57,7	25,5	44,2	44,5			
Bilans sektora finansów publicznych (%PKB)	- 4,3	- 5,4		- 0,8	- 1,9	- 5,6	- 2,5
Bilans handlowy (miliony USD)	-1135	-1816	-1619	- 1788	- 2834	- 3317	- 4 700
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)		- 660	- 764	- 339	- 528	- 1 383	- 1 972
(%PKB)		- 4,8	- 7,5	-3,9	- 4,6	- 8,8	- 9,6
Kurs walutowy dinar/USD (średni)	1,8	9,3	11,1	33,0	66,8	64,2	57,4
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	135,1	- 1,1	17,4	58,5	89,7	76,6	8,9
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	617,3	415,4	17,8	- 4,9	- 19,5		
Kredyt krajowy (zmiana w %)	49,6	33,8	20,5	276,1	13,6	- 37,6	9,8
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	78,6	- 217,4	-229,0	- 207,8	- 165,7		
Stopa dyskontowa (koniec okresu)		33,7	26,3	26,3	16,4	9,5	9,0
Stopa depozytowa (średnia)		16,2	13,1	8,3	4,1	2,6	
Średnie miesięczne zarobki brutto							
(zmiana w %)		33,3	23,1	96,8	129,6	51,7	25,5
Stopa bezrobocia (%)	24,6	26,8	27,9	28,4	27,5	28,4	32,0

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; EBOiR, Transition Update, maj 2004.

SŁOWACJA

Główne problemy

- Wysokie bezrobocie i rosnąca inflacja.
- Konieczne są cięcia wydatków budżetowych oraz wzmocnienie nadzoru nad sektorem finansowym.
- Złe przygotowanie administracji państwowej może utrudnić pełne wykorzystanie przez Słowację w pierwszych latach jej członkostwa środków pomocowych z UE.
- Wysoka korupcja.

Polityka gospodarcza

- Najważniejsze zmiany w 2003 r. obejmowały reformę podatków, rynku pracy, systemu emerytalnego oraz służby zdrowia.
- W 2003 r. nastąpiło znaczne zmniejszenie deficytu finansów publicznych do 3,6% PKB, znacznie poniżej założeń (5%). Redukcję deficytu udało się osiągnąć m. in. dzięki dwukrotnej podwyżce akcyzy.
- W celu uproszczenia systemu podatkowego i zmniejszenia skali unikania podatków wprowadzono jednolite stawki PIT, CIT i VAT, równe 19%. Reformy te powinny zwiększyć konkurencyjność kraju oraz poprawić stan finansów publicznych.
- Dalsza liberalizacja rynku energii elektrycznej oraz gazu doprowadziła do wzrostu konkurencyjności tego sektora (duzi odbiorcy mają możliwość wyboru krajowego dostawcy energii oraz mogą dokonywać zakupów energii za granicą). Dodatkowo, w styczniu 2003 r. ceny energii znacząco wzrosły do poziomu bliskiego pokryciu kosztów.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- PKB w 2003 r. wzrósł o 4,2%, co jest niezłym wynikiem w porównaniu z innymi krajami Europy Środkowej. Motorem wzrostu gospodarczego był przede wszystkim 22,6-procentowy wzrost eksportu, który – mimo pogorszenia koniunktury za granicą – wynikał z wcześniejszych inwestycji w przemyśle motoryzacyjnym. Wysoki eksport netto był również czynnikiem kompensującym spadek konsumpcji indywidualnej i inwestycji.
- W 2003 r. odnotowano wysoką inflację, wynoszącą 9,3% na koniec okresu. Wzrost inflacji wynikał m. in. z wyższych cen regulowanych i ze wzrostu akcyzy.
- Stopa bezrobocia wyniosła 17,4%, tj. mniej niż w dwóch wcześniejszych latach (19,8% i 18,8%). Niższe bezrobocie wynika przede wszystkim z lepszej koniunktury w przemyśle. Mimo wszystko rozmiary bezrobocia są nadal wysokie.
- Wysoki wzrost eksportu pozwolił zredukować deficyt handlowy z ponad 2 mld USD w latach 2001–2002 do 644 mln USD w 2003 r. Jednocześnie znacznie zmalał deficyt na rachunku obrotów bieżących z 8% PKB w 2002 r. do 0,6% PKB w 2003 r. Mimo że spadek napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych netto był jeszcze większy (z 16,5% PKB w 2002 r. do ok. 1,5% PKB w 2003 r.), to nadal BIZ pozwalają w całości sfinansować deficyt na rachunku obrotów bieżących.
- Dzięki rozpoczętym reformom strukturalnym klimat inwestycyjny w Słowacji znacznie się poprawił. Świadczy o tym m. in. decyzja koncernu *Peugeot* o budowie fabryki samochodów w Trnawie oraz zainteresowanie się Słowacją przez *Hyundaia*.
- Rozpoczęła się reforma systemu emerytalnego, zmierzająca na początku do zwiększenia zależności między płaconymi składkami a wysokością otrzymywanych świadczeń w ramach obecnego systemu repartycyjnego. W przyszłości przewiduje się wprowadzenie obowiązkowego drugiego filaru, który współistniałby z obecnym trzecim filarem.
- Rozpoczęta reforma służby zdrowia ma na celu stworzenie podstaw głębokich zmian w sposobie finansowania i zarządzania wysoko zadłużonym sektorem opieki zdrowotnej. Wprowadzono jednolite stawki opłat za usługi medyczne, m. in. za pobyt w szpitalu oraz wizyty u lekarzy ogólnych i specjalistów.
- Zmniejszeniu bezrobocia i poprawie elastyczności rynku pracy mają sprzyjać reformy tego rynku, które weszły w życie w lipcu 2003 r. Dokonane zmiany obejmują m. in. uproszczenie procedur zwalniania pracowników oraz zwiększenie swobód pracodawcy w zakresie wyboru rodzaju umowy o pracę.

Perspektywy rozwoju

- Tempo wzrostu gospodarczego w pierwszych latach po wstąpieniu do UE powinno się utrzymać na dotychczasowym poziomie: 3,9% w 2004 r. i 4,1% w 2005 r. (wg MFW). Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego powinien pozostać eksport, wynikający ze znacznego napływu inwestycji zagranicznych w ostatnich kilku latach.

Tabela: **Słowacja**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
PKB (miliardy koron)	546,0	750,8	815,3	887,2	964,6	1096,4	1195,8
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	8736,4	10623,7	10898,4	11372,3	12015,3	12675,8	13362,9
Realny PKB (zmiana w %)	6,5	4,0	1,3	2,2	3,3	4,4	4,2
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	4,0	6,3	3,3	-3,4	4,0	5,4	-0,4
Inwestycje (zmiana w %)	1,8	11,0	-18,5	-0,7	11,6	-0,9	-5,5
Eksport (zmiana w %)	4,8	13,2	5,2	15,9	6,5	5,9	22,6
Import (zmiana w %)	11,5	16,9	-6,3	10,2	11,7	5,3	13,8
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	7,2	5,6	14,2	8,4	6,5	3,4	9,3
(średnio)	9,9	6,7	10,6	12,0	7,1	3,3	8,5
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	7,1	1,6	7,7	9,1	3,4	2,3	8,7
(średnio)	9,0	3,3	3,8	9,8	6,6	2,1	8,3
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	0,4	-5,0	-6,3	-10,4	-7,3	-7,2	-3,6
Bilans handlowy (miliony USD)	-228	-2293	-1103	-917	-2135	-2131	-644
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	391	-2059	-1083	-713	-1756	-1939	-192
(% PKB)	2,1	-9,7	-5,5	-3,7	-8,8	-8,0	-0,6
Kurs walutowy korona/USD (średni)	29,7	35,2	41,4	46,2	48,4	45,3	36,8
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	19,1	2,7	13,0	16,2	11,1	3,4	5,1
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	110,5	-6,3	57,4	54,6	9,5	34,9	-15,3
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	-1,6	3,1	1,4	8,2	14,8	-7,0	-5,7
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	3602	3715	4081	4405	4959	8410	10861
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	9,8	8,8	8,8	8,8	7,8	6,5	6,0
Stopa depozytowa (średnia)	8,2	10,4	9,9	5,6	4,8	3,5	3,3
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	242,17	283,91	259,36	248,29	255,71	298,08	390,64
Stopa bezrobocia (%)	13,1	15,6	19,2	17,9	19,8	18,8	17,4

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor, dane krajowego urzędu statystycznego.

SŁOWENIA

Główne problemy

- Tempo wzrostu gospodarczego maleje.
- Proces prywatyzacji gospodarki napotyka bariery.
- Porozumienie z sąsiednią Chorwacją w sprawie wyznaczenia granicy między obydwojma państwami nadal nie zostało osiągnięte i spory na tym tle przybierają na sile.

Polityka gospodarcza

- Mimo pewnych cięć w wydatkach budżetowych, rządowi nie udało się osiągnąć planowanego deficytu finansów publicznych równego 1,1% PKB; w 2003 r. wyniósł on 1,4%. Do wyższego deficytu przyczyniło się m. in. osłabienie koniunktury w UE, co doprowadziło do spadku dochodów budżetowych.
- Postęp w prywatyzacji w 2003 r. okazał się niewielki. W sierpniu 2003 r. wstrzymana została sprzedaż 80% akcji trzech przedsiębiorstw przemysłu stalowego: *Acroni Jesenice*, *Metal Ravne* i *Nozji Ravne*. Wiele przedsiębiorstw, których nie udało się dotychczas sprzedać, oczekuje restrukturyzacji.
- Liczne przejęcia krajowych przedsiębiorstw przez firmy zagraniczne w 2002 r. oraz związane z tym rzekome nieprawidłowości i nadużycia doprowadziły do ogłoszenia przez rząd w lipcu 2003 r. planu wprowadzenia poprawek w prawie o fuzjach i przejęciach. Działania te mają na celu zwiększenie kontroli nad procesami konsolidacyjnymi i zmniejszenie skali nadużyć towarzyszących tym procesom.
- W czerwcu 2003 r. rząd przyjął plan restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego *Slovenske Zeleznice* i jego podzielenia na trzy odrębne spółki, zajmujące się przewozem pasażerów, towarów oraz infrastrukturą. Dwie pierwsze spółki mają zostać w przyszłości sprywatyzowane.
- Dokonano zmian w prawie bankowym. Zwiększono bezpieczeństwo depozytów, zaostrzono kryteria mianowania członków zarządu banków, wprowadzono wymóg uzyskania wcześniejszej zgody banku centralnego na przejęcie banku komercyjnego, umożliwiono obywatelom kraju lokowanie środków pieniężnych za granicą.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Od 1999 r. tempo wzrostu PKB systematycznie maleje i w 2003 r. wyniosło 2,3%. Był to najniższy wzrost gospodarczy od 1992 r. i znacznie poniżej prognoz rządowych (3,7%). Spowolnienie gospodarcze było spowodowane głównie spadkiem eksportu netto. Pogorszenie koniunktury w UE doprowadziło do obniżenia dynamiki eksportu, a jednocześnie wzrost wydatków krajowych skutkowało zwiększeniem importu.
- Inflacja spadła w 2003 r. do 5,6%. Niższą inflację udało się osiągnąć poprzez zaniechanie podwyżek cen regulowanych, co skompensowało naciski inflacyjne ze strony popytowej.
- Rachunek obrotów bieżących wykazał w 2003 r. niewielką nadwyżkę wynoszącą 0,5% PKB, mniej niż rok wcześniej. Niższa nadwyżka była głównie spowodowana znaczącym pogorszeniem się bilansu handlowego: z -243 mln USD w 2002 r. do -678 mln USD w 2003 r.
- Napływ do kraju bezpośrednich inwestycji zagranicznych netto w 2003 r. okazał się ujemny, podczas gdy rok wcześniej BIZ netto były dodatnie i wyniosły aż 8% PKB.
- Dokonano zmian w sposobie indeksacji płac. Dotychczasową podstawę indeksacji płac, tj. inflację w kraju, rozszerzono o inflację w krajach UE będących partnerami handlowymi Słowenii oraz o kurs walutowy tołara do euro.

Perspektywy rozwoju

- Prognoza MFW przewiduje zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego do 3,5% i 4,1% w latach 2004–2005. Wysoki wzrost będzie jednak w dużej mierze zależał od koniunktury w krajach UE i związanej z tym dynamiki eksportu Słowenii.
- Ograniczenie bieżących wydatków państwa będzie kluczowym narzędziem zmniejszania deficytu budżetowego i redukcji inflacji popytowej. Jednak w przyszłości pojawiają się nowe zobowiązania związane z przystąpieniem do UE (m. in. składki do budżetu UE, współfinansowanie dopłat do rolnictwa), a także dodatkowe wydatki związane z planowanym wstąpieniem do NATO.

- Ograniczenie inflacji oraz ustabilizowanie kursu tolara do euro będzie wymagało pomyślnego dokończenia procesu deindeksacji płac oraz większej klarowności przy wprowadzaniu zmian cen regulowanych.

Tabela: **Słowenia**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
PKB (miliardy tolarów)	2221,5	3253,8	3648,4	4222,4	4741,0	5284,5	5708,9
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	12795,7	15213,8	16159,5	17239,7	18123,0	18916,1	19618,3
Realny PKB (zmiana w %)	4,9	3,8	5,2	4,6	3,0	2,9	2,3
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	9,9	3,3	6,1	0,8	2,6	1,9	3,0
Inwestycje (zmiana w %)	16,6	11,3	19,1	0,2	-0,8	3,1	7,0
Eksport (zmiana w %)	1,1	6,7	1,7	12,7	6,4	6,1	3,4
Import (zmiana w %)	12,1	10,4	8,2	6,1	3,0	4,8	6,3
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	9,0	6,5	8,0	8,9	7,0	7,2	4,7
(średnio)	13,5	7,9	6,1	8,9	8,4	7,5	5,6
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	7,9	3,6	3,5	9,2	7,5	3,7	2,1
(średnio)	12,8	6,0	2,1	7,6	9,0	5,1	2,5
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-0,3	-1,4	-0,9	-1,3	-1,1	-3,2	-1,4
Bilans handlowy (miliony USD)	-954	-792	-1235	-1139	-620	-243	-678
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-75	-118	-698	-548	31	375	138
(% PKB)	-0,4	-0,6	-3,5	-2,9	0,2	1,7	0,5
Kurs walutowy tolar/USD (średni)	118,5	166,1	181,8	222,7	242,7	240,2	207,1
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	25,9	25,4	12,1	9,0	26,7	22,2	13,2
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	13,8	4,9	0,0	17,3	50,5	17,9	-13,0
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	37,2	25,2	21,4	20,4	18,9	7,3	18,0
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	2117	3576	3465	3255	3549	6578	7941
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	10,0	10,0	8,0	10,0	11,0	10,0	7,3
Stopa depozytowa (średnia)	20,8	7,0	9,6	10,9	8,5	7,6	4,8
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto							
(USD)	945,11	951,48	953,10	860,81	883,88	979,96	1222,54
Stopa bezrobocia (%)	7,4	7,6	7,4	7,2	5,9	5,9	6,7

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, dane krajowego urzędu statystycznego.

TADŻYKISTAN

Główne problemy

- Mimo pozytywnych wskaźników makroekonomicznych i wysokiego wzrostu gospodarczego od 1998 r., gospodarka Tadżykistanu nadal nie wróciła do poziomu produkcji sprzed wojny domowej z lat 1992–1997.
- Utrzymuje się wysoki dług zagraniczny (ok. 1 mld USD w 2003 r.).
- Poziom życia jest bardzo niski. Ok. 80% obywateli żyje poniżej granicy ubóstwa. Przeciętna płaca miesięczna wynosi ok. 10 USD.
- Zmniejszenie korupcji i biurokracji, przyspieszenie restrukturyzacji i prywatyzacji dużych przedsiębiorstw państwowych, wzmocnienie systemu finansowego, to niektóre z wielu reform potrzebnych do przyspieszenia rozwoju prywatnej przedsiębiorczości.

Polityka gospodarcza

- W 2003 r. osiągnięto nadwyżkę w sektorze finansów publicznych, w wysokości 0,9% PKB. Wyższe wpływy do budżetu były wynikiem wysokiego wzrostu gospodarczego oraz poprawy administracji celnej i podatkowej. Polityka wydatków budżetowych była zgodna z podpisaną w 2002 r. z MFW strategią redukcji ubóstwa, przewidującą wzrost wydatków na ochronę zdrowia i edukację.
- Mimo dość liberalnej polityki handlowej Tadżykistan jest odizolowany od reszty świata. Przeszkodę w handlu międzynarodowym stanowią złe stosunki z sąsiadami (Uzbekistanem, Kazachstanem i Kirgistanem), skutkujące często wysokimi ograniczeniami w imporcie i tranżycie towarów z Tadżykistanu, co znacznie ogranicza eksport z tego kraju do państw WNP oraz Europy. Należy jednak spodziewać się poprawy wymiany handlowej z Afganistanem, Chinami oraz Indiami z uwagi na zakończenie kilku nowych inwestycji drogowych.
- Prywatyzacja średnich i dużych przedsiębiorstw państwowych przebiega powoli. Do sprzedania pozostało jeszcze ponad 300 średnich i dużych państwowych zakładów.
- Utrzymuje się wysoki deficyt *quasi-fiskalny*. W celu jego redukcji rząd podniósł ceny usług komunalnych i poprawił ściągalność opłat (np. ceny elektryczności wzrosły o 200% na początku 2003 r., opłaty za gaz wzrosły o 21% w kwietniu i 11% w lipcu 2003 r. do poziomu pozwalającego prawie na pokrycie kosztów, wzrosły także ceny połączeń telefonicznych).
- Tadżykistan ma duży potencjał hydroenergetyczny, jednak obecnie 15% energii elektrycznej pochodzi z importu (głównie z Uzbekistanu). Podpisane w kwietniu 2003 r. ostateczne porozumienie z Rosją o dokończeniu budowy elektrowni wodnej *Rogun* powinno zapewnić wzrost produkcji energii elektrycznej o $\frac{1}{3}$, umożliwiając tym samym jej eksport do Chin i Afganistanu.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Utrzymuje się bardzo wysokie tempo wzrostu gospodarczego. W 2003 r. PKB wzrósł o 10,2%, głównie z powodu wyższego popytu krajowego, wywołanego wzrostem płac realnych oraz dużym przekazom od obywateli Tadżykistanu pracujących za granicą. Siłę napędową gospodarki stanowiły tradycyjnie przemysł bawełniany i produkcja aluminium. Jednak w 2003 r. dobra koniunktura objęła również inne sektory: budownictwo, przemysł energetyczny i włókienniczy oraz usługi.
- Rok 2003 charakteryzował się wysoką inflacją, wynoszącą 16,3%. Wynikała ona ze wzrostu cen usług komunalnych i żywności oraz z luźniejszej polityki monetarnej.
- Utrzymuje się deficyt bilansu handlowego (–189 mln USD w 2003 r.) i deficyt na rachunku obrotów bieżących (–2,6% PKB), chociaż ten ostatni wykazał nieznaczną poprawę. Wysoki, 10-procentowy wzrost eksportu towarów (z powodu zwiększenia sprzedaży aluminium i bawełny oraz wyższych cen bawełny) został skompensowany wysokim importem (wynikającym ze wzrostu popytu krajowego).
- Oznaki stabilizacji makroekonomicznej doprowadziły do pewnego rozwoju małego biznesu, głównie w handlu i usługach, a wysokie dochody uzyskane z pracy za granicą zrekomensowały niewielki napływ BIZ, wynoszący w 2003 r. niecałe 1,5% PKB.
- Aby zrekomensować wzrost cen regulowanych, rząd wprowadził program świadczeń dla gospodarstw o najniższych dochodach.

Perspektywy rozwoju

- Prognoza MFW przewiduje obniżenie się tempa wzrostu gospodarczego do 8,0% w 2004 r. i 4,0% w 2005 r. Spowolnienie wzrostu wynika z możliwych ograniczeń w produkcji bawełny i aluminium oraz problemów finansowych tych sektorów. Inflacja powinna się obniżyć do 5,0% do 2005 r.

Tabela: **Tadżykistan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	5,9	6,1	6,2	6,2	6,3	6,4	6,5
PKB (miliony somoni)	69,8	1025,2	1345,0	1806,8	2512,1	3344,6	4760,0
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	670,7	694,0	717,7	802,6	871,2	943,5	995,8
Realny PKB (zmiana w %)	-12,5	5,3	3,7	8,3	10,3	9,1	10,2
Spożycie indywidualne (zmiana w %)		7,9	0,6	-0,2	1,6		
Inwestycje (zmiana w %)							
Eksport (zmiana w %)		-19,7	11,2	18,3	-15,9	11,2	
Import (zmiana w %)		-11,5	-4,2	21,5	-5,5	7,3	
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	2133,3	2,7	30,1	60,8	12,5	14,5	13,7
(średnio)	609,0	43,2	27,6	32,9	38,6	12,2	16,3
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	628,3	5,9	64,0	33,9	9,4	19,0	14,5
(średnio)	1080,0	27,8	41,2	43,5	28,7	10,1	15,4
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-6,1	-3,8	-3,1	-0,6	-0,1	-0,1	0,9
Bilans handlowy (miliony USD)	-59	-139	-27	-46	-121	-124	-189
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-99	-120	-36	-63	-74	-32	-40
(% PKB)	-14,8	-9,1	-3,4	-6,4	-7,0	-2,7	-2,6
Kurs walutowy somoni/USD (średni)	0,104	0,777	1,238	1,823	2,383	2,783	3,079
Podaż szerokiego pieniądza (M2)							
(zmiana w %)	-19,4	53,9	39,0	64,5	33,4	37,4	43,3
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)			-16,1	-45,1	-36,6	-7,6	30,3
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)			23,4	14,5	94,9	14,0	-6,4
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)		86	67	101	108	107	132
Stopa refinansowa (koniec okresu)	152,5	36,4	20,1	20,6	23,4	21,0	15,0
Stopa depozytowa (średnia)	100,0	15,7	11,4	41,3	25,5	12,1	11,6
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	164,2	84,8	35,2	30,6	50,7	33,6	30,5
Stopa bezrobocia (%)	2,0	3,2	3,0	2,7	2,3	2,4	2,0

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor.

TURKMENISTAN

Główne problemy

- Wzrasta zakres interwencji państwa w sprawy gospodarcze i społeczne. Dzięki dużym złożom gazu i ropy naftowej rząd nie spieszy się z wprowadzaniem reform rynkowych i stosuje politykę izolacji kraju od reszty świata.
- Gospodarka Turkmenistanu nie opiera się na zasadach rynkowych. Państwo reguluje wiele dziedzin gospodarki, co wyklucza praktycznie rozwój prywatnej przedsiębiorczości. Problemy kraju nie zmieniają się od lat: wstrzymana prywatyzacja przedsiębiorstw przemysłowych, istnienie podwójnego kursu walutowego, bezpłatny dostęp do większości podstawowych dóbr i usług poprzez szeroki program subsydiów rządowych, coraz ściślejsza kontrola państwa nad sektorem finansowym (zapewnianie kredytów przedsiębiorstwom państwowym, darmowe finansowanie deficytu budżetowego, kontrola banku centralnego nad wszelkimi operacjami dewizowymi).

Polityka gospodarcza

- Wyższe dochody z eksportu gazu pozwoliły na zmniejszenie deficytu sektora finansów publicznych do 1,5% PKB. Dochody z eksportu surowców energetycznych są przekazywane do Funduszu Rezerw Dewizowych. Wydatki z tego Funduszu są pod ścisłą kontrolą prezydenta i bardzo często służą do finansowania ryzykownych projektów, takich jak np. budowa sztucznego jeziora za 4,5–6 mld USD.
- W 2003 r. dokonano nowych inwestycji w sektorze energetycznym (m. in. zbudowano dwie fabryki gazu skroplonego oraz terminal gazowy nad Morzem Kaspijskim).
- Pomyślne są perspektywy eksportu gazu. W kwietniu 2003 r. podpisany został 25-letni kontrakt na dostawę gazu do Rosji. W czerwcu Turkmenistan, Afganistan i Pakistan zatwierdziły plan budowy rurociągu do Pakistanu. Turkmenistan rozważa także budowę nowego rurociągu na Ukrainę, a kontrakt na dostawę elektryczności do Turcji może otworzyć drogę do rynku europejskiego.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Turkmenistan osiągnął w 2003 r. wysokie tempo wzrostu gospodarczego, równe 11,4% PKB. Głównym czynnikiem wzrostu była produkcja i eksport surowców energetycznych (30-procentowy udział w PKB i 80-procentowy udział w eksporcie) oraz usługi.
- Zbiory bawełny były w 2003 r. bardzo niskie.
- Inflacja w 2003 r. spadła do poziomu jednocyfrowego (6,5%). Niska inflacja była skutkiem restrykcyjnej polityki fiskalnej oraz sztucznego utrzymywania niskich cen poprzez szerokie programy subsydiów i politykę kontroli cen.
- Zwiększony eksport gazu oraz wyższe ceny ropy naftowej doprowadziły do wzrostu nadwyżki na rachunku obrotów bieżących z 4,5% do 7,9% PKB.
- Mimo poprawy koniunktury nadal utrzymują się wysokie różnice między oficjalnym (5200 manatów/USD) i rynkowym (21600 manatów/USD) kursem dolara.
- Brak perspektyw poprawy klimatu inwestycyjnego doprowadził do wycofania się z kraju niektórych zagranicznych inwestorów. Po tym jak w 2002 r. *ExxonMobil* zakończył działalność, w 2003 r. ograniczenie działań na turkmeńskim rynku zapowiedział *Shell*.
- Mimo poprawy niektórych wskaźników, np. w dziedzinie wydatków na ochronę zdrowia i edukację (10% PKB), wzrost gospodarczy nie przekłada się na spadek ubóstwa ($\frac{1}{3}$ obywateli żyje poniżej minimum socjalnego) i poprawę poziomu edukacji.

Perspektywy rozwoju

- Kontynuacja szybkiego wzrostu gospodarczego będzie w dużej mierze zależała od koniunktury na rynku surowców energetycznych. Nowe kontrakty na eksport gazu pozwolą prawdopodobnie utrzymać wzrost gospodarczy w najbliższych latach na poziomie ponad 5% rocznie. W 2004 r. wzrost PKB jest prognozowany na ok. 9%. Trzeba jednak pamiętać, że z Turkmenistanem konkurują również inne kraje regionu w zakresie zarówno rozszerzania rynków zbytu gazu, jak i dostępu do rurociągów. Poza tym rosyjski Gazprom, właściciel rurociągów, którymi transportowana jest ropa i gaz, może wykorzystać swoją pozycję monopolistyczną i narzucić niskie ceny eksportowe, co zmniejszyłoby zyski Turkmenistanu z eksportu surowców energetycznych.

Tabela: **Turkmenistan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	4,6	5,0	5,2	5,4	5,6	5,8	6,0
PKB (miliardy manatów)	652,0	13994,7	17157,6	22900,0	31000,0	37836,3	47122,3
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	3797,5	3285,7	3796,2	4476,2	5409,7	5688,2	5836,2
Realny PKB (zmiana w %)	-7,2	7,0	16,5	17,6	11,8	5,1	11,4
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	-8,6	5,6	16,0	18,1	45,8	-10,1	2,8
Inwestycje (zmiana w %)							
Eksport (zmiana w %)	-4,2	-18,6	61,7	101,6			
Import (zmiana w %)	-4,3	9,9	10,9	14,9	20,1		
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	1261,5	19,8	21,2	7,4	11,7	7,8	5,7
(średnio)	1005,3	16,8	24,2	8,3	11,6	10,6	6,5
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	1293,0	10,3					
(średnio)							
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	0,4	-2,6	0,0	0,3	1,0	-2,7	-1,5
Bilans handlowy (miliony USD)	441	-539	-210	644	325	737	1120
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	24	-952	-583	386	-74	167	370
(% PKB)	0,9	-37,4	-29,0	15,2	-2,4	4,5	7,9
Kurs walutowy manaty/USD (średni)	240	5500	8524	9013	10158	10094	10020
Podaż szerokiego pieniądza (M3)							
(zmiana w %)	448,0	83,2	22,6	81,9	17,5	15,0	15,0
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	-89,6	-11,3	4,2				
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)		-33,4	-10,0				
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	95,4	556,1	579,2				
Stopa refinansowa (koniec okresu)	15,0	30,0	27,0	20,0	12,0	12,0	10,0
Stopa kredytowa (średnia)	70,0	58,6	41,8	11,3			
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	639,8	46,3	21,9	60,3	35,0	32,8	84,2
Stopa bezrobocia (%)*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* W Turkmenistanie każdy obywatel ma zagwarantowaną pracę, tak więc oficjalne bezrobocie nie istnieje. Według badań ankietowych gospodarstw domowych bezrobocie w 1998 r. wynosiło 19%.

Źródło: MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor.

UKRAINA

Główne problemy

- Warunki rozwoju biznesu są nadal bardzo złe. Reformy strukturalne przeprowadzane są wolno, szerzy się korupcja, prawa własności nie są właściwie chronione. MFW zakwalifikował Ukrainę do grupy najsłabiej rozwiniętych krajów europejskich pod względem klimatu inwestycyjnego.
- Stosunki z sąsiadami, głównie z UE oraz z Rosją, pogorszyły się.
- Rosnąca inflacja.

Polityka gospodarcza

- Rok 2003 zamknął się niewielkim deficytem finansów publicznych, w wysokości 0,2% PKB. Niski deficyt wynikał częściowo z szybkiego wzrostu gospodarczego, skutkującego wyższymi wpływami podatkowymi.
- Dokonano zmian w systemie podatkowym. Obniżono stopę podatku CIT z 30% do 25%. Wprowadzono jednolitą stawkę podatku dochodowego równą 13%, zastępując dotychczasowy progresywny system podatkowy. Nie udało się jednak obniżyć podatku VAT z 20% do 17% (weto prezydenta). Obniżki podatków powinny być bodźcem do rozwoju przedsiębiorczości i zmniejszenia szarej strefy (szacowanej na ponad 40% PKB).
- We wrześniu 2003 r. Ukraina wraz z Rosją, Białorusią i Kazachstanem utworzyła wspólny obszar gospodarczy w celu głębszej wzajemnej integracji gospodarczej.
- Kontynuowana jest prywatyzacja gospodarki. W okresie styczeń – sierpień 2003 r. dochody z prywatyzacji wyniosły 310 mln USD, z czego prawie połowa pochodziła ze sprzedaży Rosjanom udziałów w firmie telekomunikacyjnej *Ukraine Mobile Communications*. Podczas gdy prywatyzacja małych przedsiębiorstw zbliża się do końca, nie udało się przeformować planu zakończenia do 2008 r. prywatyzacji dużych firm. Odrzucony plan zakładał m. in. zmniejszenie liczby przedsiębiorstw nie przeznaczonych do sprzedaży, uproszczenie procedur prywatyzacyjnych oraz ukrócenie zachowań nieuczciwych inwestorów, traktujących majątek przejmowanych firm jedynie jako pokrycie swoich zobowiązań.
- Dokonano zmian w kodeksie cywilnym i handlowym. Zwiększono ochronę praw własności oraz stworzono bardziej rynkowe otoczenie instytucjonalne. Nie udało się jednak wprowadzić ochrony praw mniejszościowych akcjonariuszy.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Począwszy od 2000 r., czyli od czasu zakończenia recesji, gospodarka Ukrainy rozwija się w szybkim tempie. W 2003 r. PKB wzrósł o 9,3%. Przyczynił się do tego głównie wzrost produkcji przemysłowej (o 15,8%), spowodowany wyższym popytem krajowym i zagranicznym. Gwałtownie wzrosła również produkcja budownictwa (o 23%).
- Inflacja wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim i na koniec 2003 r. wyniosła 8,2%. Przyczyną wysokiej inflacji były przede wszystkim wyższe ceny żywności, spowodowane słabymi zbiorami zbóż (ceny żywności stanowią ok. $\frac{2}{3}$ wszystkich cen w gospodarce).
- Mimo wzrostu importu aż o 19,8%, utrzymana została nadwyżka na rachunku obrotów bieżących, która wyniosła 5,9% PKB. Wysoki eksport oraz transfery netto to główne czynniki kompensujące wzrost importu. Ukraińska waluta pozostała stabilna, a rezerwy dewizowe wzrosły.
- W 2003 r. napływ do kraju bezpośrednich inwestycji zagranicznych netto wyniósł 1,4 mld USD (ponad 2% PKB).
- Wszzechobecna korupcja jest nadal bardzo poważnym problemem. W 2003 r. Ukraina zajęła 111. miejsce w rankingu *Transparency International*.
- W sierpniu 2003 r. prezydent podpisał nowe ustawy otwierające drogę do przyszłego wprowadzenia trójfilarowego systemu emerytalnego.
- Przeciętna płaca wyniosła pod koniec 2003 r. 103 USD, najwięcej od momentu uzyskania niepodległości. Wzrost płac oraz gwałtowny wzrost konsumpcji świadczą o poprawie poziomu życia w kraju.
- W lipcu 2003 r. minimalna miesięczna emerytura została zwiększona do 50 hrywien (9,40 USD). Przeciętna emerytura na Ukrainie jest szacowana na ok. 26 USD.

Perspektywy rozwoju

- MFW przewiduje obniżenie się tempa wzrostu PKB do 6,0% w 2004 r. i 4,0% w 2005 r. W krótkim okresie głównym czynnikiem wzrostu będzie nadal produkcja przemysłowa. Jednak długookresowy wzrost będzie zależeć od tego, czy uda się skutecznie prowadzić restrykcyjną politykę monetarną w celu obniżenia inflacji oraz od tego, czy reformy rynkowe będą konsekwentnie wprowadzane.

Tabela: **Ukraina**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	51,5	50,5	50,1	49,3	49,0	48,7	48,4
PKB (miliardy hrywien)	54,5	102,6	130,4	170,1	204,2	220,9	263,2
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	3973,6	3669,6	3736,3	4076,5	4601,9	4924,9	5312,4
Realny PKB (zmiana w %)	-12,2	-1,9	-0,2	5,9	9,2	4,8	9,3
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	5,1	1,4	-2,2	5,2	8,8	5,1	8,1
Inwestycje (zmiana w %)	-11,3	2,6	0,1	12,4	6,2	4,9	23,4
Eksport (zmiana w %)	-16,9	1,2	-2,2	21,5	3,5	9,1	9,4
Import (zmiana w %)	20,0	2,0	-16,7	23,8	6,0	3,7	19,8
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	181,7	20,0	19,2	25,8	6,1	-0,6	8,2
(średnio)	377,0	10,6	22,7	28,2	12,0	0,8	5,2
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	172,0	35,1	15,7	20,8	0,9	5,7	11,1
(średnio)	488,0	13,2	31,1	20,9	8,6	3,1	7,9
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-6,1	-2,8	-2,4	-1,3	-1,6	0,5	-0,2
Bilans handlowy (miliony USD)	-2702	-2584	244	779	198	710	-269
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-1152	-1296	1658	1481	1402	3173	2891
(% PKB)	-3,1	-3,1	5,2	4,7	3,7	7,7	5,9
Kurs walutowy hrywna/USD (średni)	1,47	2,45	4,13	5,44	5,37	5,33	5,33
Podaż szerokiego pieniądza (M3)							
(zmiana w %)	113,0	25,2	40,6	45,3	42,0	41,2	46,9
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	-45,8	-2741,6	-25,3	93,2	1628,5	102,4	83,0
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	190,9	58,0	30,5	23,1	18,7	28,9	39,6
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	1376	1439	1514	1652	3136	4531	7073
Stopa refinansowa (koniec okresu)	110,0	60,0	45,0	27,0	12,5	7,0	7,0
Stopa depozytowa (średnia)	70,0	22,3	20,7	13,7	11,0	7,9	7,0
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	483,9	7,1	6,6	29,8	35,1	20,5	20,0
Stopa bezrobocia (%)	0,3	3,7	4,3	4,2	3,7	3,8	3,6

Źródło: IFS MFW – maj 2004, MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor.

UZBEKISTAN

Główne problemy

- Państwo nie jest w stanie czerpać korzyści z wprowadzenia wymienialności waluty. Liberalizacja handlu międzynarodowego jest niezbędna do pobudzenia wzrostu gospodarczego.
- Duży zakres interwencji państwa w gospodarce, słaba ochrona prywatnej własności stanowią główne przeszkody w rozwoju przedsiębiorczości.
- Wysoka korupcja.

Polityka gospodarcza

- Wprowadzona została wymienialność waluty. Jednak korzyści związane z upłynnieniem soma zostały zneutralizowane wprowadzeniem przez rząd licznych cel importowych oraz ograniczeń w dostępie do środków finansowych. Cła na niektóre towary konsumpcyjne przekraczają nawet 100%. Tak znaczne ograniczenia importu są niewątpliwie korzystne dla krajowych producentów, jednak stanowią także bodziec do rozwoju nielegalnego handlu i sprowadzania tanich produktów np. z sąsiedniego Kazachstanu.
- W 2003 r. prowadzona była restrykcyjna polityka fiskalna i pieniężna. Deficyt sektora finansów publicznych udało się ograniczyć do 0,4% PKB, głównie z powodu kontroli wzrostu wynagrodzeń oraz cięć w wydatkach budżetowych. Jednak stan finansów państwa nie jest dobry, czego przejawem są m. in. zaległości w wypłatach wynagrodzeń i innych świadczeń.
- Postępy w prywatyzacji są niewielkie. W I połowie 2003 r. przychody z prywatyzacji stanowiły tylko 0,2% PKB. W styczniu 2003 r. rząd podjął decyzję o sprzedaży w latach 2003–2004 akcji przedsiębiorstw, w których udziały państwa nie przekraczają 25%. Większość prywatyzowanych przedsiębiorstw stanowią małe firmy, bardzo często wydzielone wcześniej z dużych zakładów przemysłowych.
- Powstało kilka nowych spółek *joint-venture* z udziałem kapitału zagranicznego (przede wszystkim z Rosji), głównie w przemyśle spożywczym oraz samochodowym. Firmy te korzystają z wysokiej ochrony krajowego rynku. Obecność inwestorów z Zachodu jest znacznie mniejsza, głównie ze względu na brak przejrzystych struktur administracyjnych.
- Rząd kontynuuje reformę rolnictwa, przekształcając spółdzielnie (*shirkats*), powstałe wcześniej z dawnych kolchozów i sowchozów, w prywatne gospodarstwa rolne. Jednak swoboda rolników w decyzjach produkcyjnych jest przez państwo znacznie ograniczana.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Tempo wzrostu gospodarczego w 2003 r. obniżyło się znacznie, do ok. 1%. Motorem wzrostu gospodarczego była produkcja przemysłowa. Produkcja ropy naftowej oraz gazu nieznacznie spadła.
- Dzięki restrykcyjnej polityce udało się ograniczyć inflację z 27,6% w 2002 r. do 10,3% w 2003 r., a inflacja punktowa na koniec 2003 r. była jeszcze niższa i wyniosła 3,8%.
- Oficjalne bezrobocie wynosi poniżej 0,5%, jednak szacuje się, że rzeczywista stopa bezrobocia przekracza 20%.
- Dodatkowo salda bilansu handlowego (761 mln USD) i rachunku obrotów bieżących (7,8% PKB) zostały osiągnięte dzięki znacznemu, 25-procentowemu wzrostowi eksportu, głównie z powodu wyższych cen bawełny i złota, sprzedaży samolotów do Indii oraz rozpoczęcia dostaw gazu do Rosji. Import w tym samym okresie wzrósł o 9%.
- W 2003 r. bezpośrednie inwestycje zagraniczne netto wyniosły 2% PKB. Nie jest to dużo, zważywszy na rozmiary gospodarki Uzbekistanu.
- Rozwoju drobnej przedsiębiorczości ma służyć uproszczenie reguł podatkowych. Małe i średnie firmy będą płacić jednolity 12-procentowy podatek obrotowy w miejsce VAT-u, CIT-u i innych podatków. Jednak zmiany te nie oznaczają znacznej poprawy klimatu dla biznesu w kraju.
- Obywatele Uzbekistanu korzystają z rozwiniętego systemu pomocy socjalnej, obejmującego m. in. tanie usługi komunalne, wysokie emerytury oraz rozbudowany system społecznych świadczeń celowych. Hojne emerytury są uzyskiwane kosztem wysokich podatków od wynagrodzeń wynoszących 37,5%, najwięcej w krajach WNP.

Perspektywy rozwoju

- Przyszły wzrost gospodarczy Uzbekistanu w dużym stopniu będzie zależał od polityki państwa, a w szczególności od tego, czy wprowadzone ograniczenia w dostępie do pieniędzy oraz wysokie cła importowe zostaną szybko zniesione. Likwidacja tych barier mogłaby w krótkim okresie doprowadzić do pewnego spowolnienia gospodarczego i wyższej inflacji, jednak w dłuższym okresie umożliwiłaby Uzbekistanowi osiągnięcie nawet 6-procentowego wzrostu i stworzenie otwartej, konkurencyjnej gospodarki.

Tabela: **Uzbekistan**

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	22,7	24,0	24,3	24,7	24,9	25,6	26,0
PKB (miliardy somów)	302,8	1416,2	2128,7	3255,6	4925,0	7469,3	8321,0
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	1340,8	1401,8	1447,2	1510,6	1588,6	1637,2	1645,1
Realny PKB (zmiana w %)	-0,9	4,3	4,3	3,8	4,2	4,2	1,0
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	-30,2	8,3	1,6	-1,0	-5,6		
Inwestycje (zmiana w %)		20,0					
Eksport (zmiana w %)							
Import (zmiana w %)							
Inflacja CPI							
(koniec okresu)	116,9	26,1	26,0	28,2	26,4	21,6	3,8
(średnio)	304,6	29,0	29,1	25,0	27,2	27,6	10,3
Inflacja PPI							
(koniec okresu)	217,4	48,4	34,5	70,2	44,0	36,7	
(średnio)	499,0	48,4	38,0	61,1	42,2	46,0	
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	-4,1	-3,3	-2,6	-2,2	-1,5	-1,7	-0,4
Bilans handlowy (miliony USD)	237	111	203	494	186	324	761
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	-21	-102	-164	216	-113	222	648
(% PKB)	-0,2	-0,9	-2,0	3,2	-1,8	2,8	7,8
Kurs walutowy som/USD (średni)	33,0	131,8	257,2	483,5	774,8	947,5	1003,5
Podaż szerokiego pieniądza (M3)							
(zmiana w %)	144,3	28,1	32,1	37,1	54,3	29,7	27,0
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	30,3	-0,9	-13,4				
Kredyt w gospodarce netto (zmiana w %)	-35,0	109,0	29,2				
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych							
(miliony USD)	1547	933	808				
Stopa refinansowa (koniec okresu)	84,0	48,0	42,6	26,8	26,8	34,5	20,0
Stopa depozytowa (średnia)	90,0	13,1	13,5	18,8	21,2	26,0	
Średnie miesięczne zarobki brutto (zmiana w %)	282,1	49,0	33,4	47,4	58,2	32,9	22,3
Stopa bezrobocia (%)	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3

Źródło: MFW World Economic Outlook Database – kwiecień 2004, EBOR – *Transition Report 2003*, EBOR – *Transition Report Update 2004*, Euromonitor.

WĘGRY

Główne problemy

- Błędy w polityce gospodarczej, które nie tylko doprowadziły węgierską gospodarkę do bliźniaczych deficytów, lecz również zdecydowanie utrudniają komunikowanie się z rynkiem i wprowadzają dodatkowy czynnik niepewności wśród potencjalnych inwestorów.
- Wysoki poziom długu publicznego (na koniec 2003 r. przekraczający granicę 60% PKB).
- W dalszym ciągu problemem węgierskiej gospodarki pozostaje korupcja i brak przejrzystych mechanizmów oddzielających osoby sprawujące funkcje publiczne i podejmujące decyzje mające wpływ na gospodarkę od sfery biznesu. W 2003 r. uosobieniem tych problemów (i *de facto* fiaska strategii „przezroczystych kieszeni” ogłoszonej przez nowy rząd) była tzw. „afery brokerów”, w którą zamieszani byli szefowie największych przedsiębiorstw państwowych, ludzie mediów i najbogatsi Węgrzy. Parlament powołał w tej sprawie specjalną komisję śledczą, ale przez 56 miesięcy nie zdołała ona ustalić nawet porządku prac, co wywołało przypuszczenia, że w skandal zamieszani są wysokiej rangi politycy zarówno z partii rządzących, jak i opozycyjnych.

Polityka gospodarcza

- Nieznaczne zacieśnienie polityki fiskalnej, jak również jednorazowy charakter wydatków, które powiększyły deficyt w 2002 r., pozwoliły ograniczyć ujemne saldo finansów publicznych do 5,6% PKB. Jednak w 2003 r. doszło do dysfunkcji w polityce gospodarczej. Podczas gdy rząd próbował forsować – głównie za pomocą rosnących wydatków – politykę pro wzrostową, bank centralny usiłował stabilizować sytuację za pomocą restrykcyjnej polityki monetarnej. Jednak głównym problemem pozostawała niejasna polityka banku centralnego, który całkowicie pogubił się w reakcjach na zmieniającą się sytuację rynkową. Sygnały wysyłane przez bank centralny uniemożliwiały racjonalnie działającym inwestorom wypracowanie spójnej strategii, ale pozwoliły zrealizować pokaźne zyski wąskiej grupie spekulantów. W pierwszej połowie 2003 r. bank centralny najpierw obniżył główne stopy procentowe o 200 punktów bazowych, aby przeciwdziałać presji rewaluacyjnej, a następnie w czerwcu zdewaluował centralny paritet forinta, aby wzmocnić konkurencyjność węgierskiej gospodarki i pobudzić eksport. W wyniku tego posunięcia forint zaczął się gwałtownie osłabiać i – aby odwrócić ten trend – bank centralny podniósł stopy procentowe o 300 punktów bazowych. Ponieważ forint dalej tracił na wartości, w listopadzie bank centralny ponownie podniósł stopy o 300 punktów bazowych do poziomu 12,5%, ale krok ten również nie odwrócił niekorzystnego trendu. W ciągu 2003 r. forint stracił na wartości w stosunku do euro ponad 15%.

Wyniki makroekonomiczne, rozwój przedsiębiorczości i polityka socjalna

- Rok 2003 był już trzecim z kolei, w trakcie którego doszło do spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego. Jednak stopa wzrostu w IV kwartale (3,5%) może wskazywać na to, że rok 2004 będzie punktem zwrotnym tego niekorzystnego trendu. Optymizmem może również napawać analiza struktury popytu globalnego. Wzrost gospodarczy był wspierany głównie przez przyrost inwestycji, a dopiero w drugiej kolejności przez wydatki gospodarstw domowych. Stopa średniorocznej inflacji wzrosła w 2003 r. z 5,3% do 5,7%, przede wszystkim na skutek podwyżki cen żywności, słabnącego forinta i rosnącego popytu krajowego.
- W 2003 r. deficyt obrotów bieżących powiększył się o 2,5 punkty procentowe. Było to wynikiem szybkiego przyrostu importu i odwrócenia trendu w zakresie strumienia BIZ. O ile jeszcze w 2000 r. napływ netto BIZ wynosił 1% PKB, to na koniec 2003 r. zamienił się on w odpływ netto w wysokości ok. 2% PKB i to mimo zwiększenia się napływu BIZ. Ujemne saldo BIZ spowodowane było przede wszystkim inwestycjami węgierskich przedsiębiorstw za granicą i spłatami pożyczek zaciąganych przez węgierskie filie koncernom macierzystym. Deficyt w bilansie obrotów bieżących jest finansowany napływem kapitału spekulacyjnego przyciąganego wysokimi stopami procentowymi.
- W 2003 r. doszło do ponownego wzrostu jednostkowego kosztu pracy, głównie z powodu znaczącego wzrostu płac w przemyśle wynikającego z wprowadzonych w latach ubiegłych rozwiązań socjalnych. Pogarszająca się konkurencyjność węgierskich przedsiębiorstw powoduje nie tylko wycofywanie się z Węgier inwestorów zagranicznych lecz również przenoszenie produkcji za granicę przez firmy węgierskie. W wyniku tych zjawisk stopa bezrobocia zaczęła nieznacznie rosnąć, choć w dalszym ciągu utrzymuje się na poziomie poniżej 6%.

Perspektywy rozwoju

- Przystąpienie do UE i zapowiedzi zdecydowanego zacieśnienia polityki fiskalnej powinny, wraz ze stopniową aprecjacją forinta, stanowić najważniejsze czynniki przyspieszenia wzrostu gospodarczego w krótkim i średnim okresie. Jednakże prowadzona w ubiegłym roku polityka monetarna wprowadziła olbrzymi czynnik ryzyka w odniesieniu do kursu walutowego i uzależniła finansowanie deficytu obrotów bieżących od napływu kapitału spekulacyjnego. Zaniepokojenie budzi również stopień gotowości administracji węgierskiej na przyjęcie i obsługę funduszy unijnych. Wszystkie te elementy mogą zatem obniżyć zakładaną na lata 2004-2006 dynamikę wzrostu PKB poniżej 4%.

Tabela: Węgry

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (miliony)	10,2	10,1	10,1	10,0	10,0	10,0	10,0
PKB (miliardy forintów)	5 614	10 087	11 393	13 091	14 849	16 740	18 573
PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej (USD)	9 127	10 797	11 457	12 367	13 213	13 874	14 574
Realny PKB (zmiana w %)	1,5	4,9	4,2	5,2	3,8	3,5	2,9
Spożycie indywidualne (zmiana w %)	- 7,1	4,8	5,4	4,4	4,9	9,8	7,6
Inwestycje (zmiana w %)	- 4,3	13,3	5,9	7,7	3,1	5,9	11,9
Eksport (zmiana w %)	13,4	16,7	13,1	21,8	9,1	5,9	4,2
Import (zmiana w %)	- 0,7	10,1	12,3	21,1	6,3	8,9	10,9
Inflacja CPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	28,3	14,2	10,0	9,8	9,2	5,3	5,7
(średnio)	27,0	13,7	10,7	9,9	8,6	4,5	4,7
Inflacja PPI (zmiana w %)							
(koniec okresu)	30,2	7,1	8,2	12,4	- 0,6	- 1,3	6,2
(średnio)	28,5	11,4	5,0	10,8	5,7	- 1,1	2,4
Bilans sektora finansów publicznych (% PKB)	- 7,6	- 9,3	- 5,2	- 2,9	- 5,2	- 8,2	- 5,6
Bilans handlowy (miliony USD)	-2433	-2354	-2189	-2106	-2039	- 2635	- 3 825
Bilans na rachunku obrotów bieżących							
(miliony USD)	300	- 2 200	- 2 400	- 2 876	-1 711	- 2 661	-4 554
(%PKB)	0,9	-4,7	- 5,1	- 6,2	- 3,3	- 4,1	- 6,5
Kurs walutowy (średni)							
HUF/USD	125,7	214,5	237,4	282,5	286,6	249,5	224,4
HUF/EUR			253,1	261,0	256,7	241,9	275
Podaż szerokiego pieniądza (zmiana w %)	17,3	13,6	13,6	11,1	14,0	18,9	13,6
Aktywa zagraniczne netto (zmiana w %)	145,1	36,5	47,4	6,6	15,9	- 25,3	28,7
Kredyt krajowy netto (zmiana w %)	- 14,6	10,0	- 8,7	30,5	6,2	21,2	19,8
Aktywa zagraniczne netto władz monetarnych (miliony USD)	11 299	9 185	11 307	10 989	10 830	9 574	2 834
Stopa dyskontowa (koniec okresu)	28,0	17,0	14,5	11,0	9,8	8,5	12,5
Stopa depozytowa (średnia)	26,1	16,2	13,3	9,6	9,3	7,5	8,7
Średnia miesięczne wynagrodzenie brutto (zmiana w %)	16,8	18,3	13,9	13,5	18,2	18,5	12,0
Stopa bezrobocia (%)	10,4	7,9	7,1	6,3	5,6	5,6	5,8

Źródło: IMF, World Economic Outlook Database, kwiecień 2004; Eurostat, EBOiR, Transition Update, maj 2004.